

Prédikátor könyve

Nincs a Bibliának másik olyan könyve, talán Jelenések Könyvét kivéve, amelyet annyiféle módon próbáltak volna értelmezni olvasói, mint a Prédikátor könyvét. Vannak, akik átláthatatlan dzsungelnek, vannak, akik a „testi” ember megnyilatkozásának tartják. Egyesek szerint Salamon cinikus, mások a depressziós király lelki fájdmát és keserűségét látják a sorok között. Megint mások Salamon megtérésének történetét látják Prédikátor könyvében, az első fejezettől az utolsóig haladó folyamatként.

Az idézetekhez képest más értelmezésnek is van létjogosultsága, amely közelebb vihet e sokat vitatott könyv értékeinek felfedezéséhez.

Salamon könyve címe a kánonban a „Kóhelet”, amely a „kahal”, „egybehívni a gyülekezetet”¹ kifejezésből származik. Mivel a héber szó előtt névelő van², így címre, tisztségre utal. Így tehát olyasvalakiről van szó, aki egybehívja a gyülekezetet, és hozzájuk szól, hogy megossza velük tapasztalatait, gondolatait. Salamon élete vége felé írta ezt a könyvét, erre utal az 1:12 múlt ideje: „Én prédikátor, királya voltam Izráelnek Jeruzsálemben”. Így tehát egy megtért ember adja elénk a tanítását a könyv fejezeteiben. Ezt alátámasztja az, hogy hogyan használja a szerző az igeidőket: utal a múltbeli tetteire (láttam, cselekedtem), s ezekből következtetéseket von le a jelenre nézve a hallgatóság számára (tudom – most tudom, látom). Az értelmezés sokféleségét az is magyarázza, hogy első olvasásra nehezen megfogható a könyv szerkezete. Az első egy-két fejezet után mintha összezavarodna a mondanivaló – de ez csak a látszat. A Prédikátor könyve bevezetésében kozmikus körforgást vázol, ismétlődést, s a könyv szerkezete is ehhez hasonlóan van felépítve. Salamon párhuzamosan több témát futtat, visszavisszatér bizonyos gondolatokhoz, ez kelti a rendezetlenség látszatát. Jó tanító, jó „kóhelet” lévén Salamon többször is ismételi, miközben a való élet tényein elmélkedik. Egy kiérlelt, sok helyen páratlan költői szépségű tanítást kapunk, amely részleteiben újra és újra megismétlődik. Salamon több helyen összefoglalást ad a tapasztalatairól, ezek a szakaszok természetes módon tagolják a könyvet. Salamon visszaemlékezik – elmélkedik – összegez, majd leírja, mit látott, erről elmélkedik, újra összegez – ez alapján könnyen feltérképezhető a könyv szerkezete.

A Prédikátor könyve a lehető leggyakorlatibb: a világ törvényszerűségeiről, az életünkről, vágyainkról, rólunk szól. Felhív, hogy vessünk komolyan számot az étellel, ne hagyjuk elbódítani magunkat, hanem nézzünk a dolgok mögé, s lássuk meg, hogy minden hiábavalóság – Isten nélkül. S ha már Istenhez vezetett minket a Prédikátor, a Biblia többi könyvéből megismerhetjük Őt.

Salamon témáit, gondolatait újra és újra felvillantja és összefűzi. Melyek ezek?

A fő vezérfonal az, hogy **az emberi tevékenység, élet „hiábavalóság”** (az eredetiben: „pára”), szinte minden fejezetben felbukkan (1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 11., 12. fejezet). Ez az egyik fő szála Salamon mondanivalójának, amelyhez újra és újra visszakanyarodik.

A földi élet és törekvés elsősorban azért hiábavaló, mert a halál értelmetlenné teszi. A **halál, az elmúlás** témája is folyamatosan jelen van Salamon írásában, s a könyv legszebb, leköltőibb szakasza is erről szól 12,4-9 (ld. még: 2,17; 2,22; 3,19-20; 4,2; 4,16; 5,15; 6,6; 9,7-8; 9,12; 11,8).

A következő gondolatfüzér, amely ezekkel párhuzamos, az, hogy **az ember nem tudja, mi következik rá az életben**, nem ismeri Isten szándékait korlátozott értelmével (2,19; 3,11; 6,12; 7,14; 7,24; 8,1; 8,7; 9,2; 9,14; 10,11; 11,5-6).

Ugyancsak a könyv több helyén szerepel **a bölcsesség és a bolondság szembeállítása**, vagy a bölcsesség dicsérete, bár ennek korlátozottságára is rámutat a szerző (2,1; 2,13-20, 4,13; 5,1-7; 6,8; 7,4-12, 8,1; 9,3; 9,15-23, 10,9-17).

¹ Gleason L. Archer: Az ószövetségi bevezetés vizsgálata, KIA alapítvány Bp., 2001., 563. l.

² A Biblia Ismerete kommentársorozat, KIA alapítvány, Bp., 1999, III. kötet, 477. l.

Salamon újra és újra visszatér arra a témára is, hogy **világunkban – ha csak ezt az életet nézzük – nincsen igazság**, nem érdemük szerint bánik az élet az emberekkel. Sokszor nincs igazság és jogosság, a gonoszoknak jó soruk van, míg mások szenvednek, s a halál egyformán elragadja mind a jót mind a gonoszt (3,16; 4,1-2; 5,8; 6,1-3; 7,15; 8,9-14; 9,4-5; 9,13-14; 10,2-4).

Mindazonáltal **Isten jelen van a történések mögött** (1,13; 2,25,27; 3,1-11; 3,13-14; 5,2-6; 5,19-20; 6,10; 7,13-14; 9,2-3; 9-11, 11,5), s reményünk lehet, hogy **Isten a végítéletben igazságot szolgáltat** (3,17-18; 8,12-13, 12,1; 12,15-16) – az író mindvégig a kinyilatkoztatás hátterén beszél, Isten létezése, munkája a könyv első szakaszától az utolsóig jelen van, felbukkan, mint egy zenemű alaptétele.

Salamon újra és újra felhívja olvasóit arra, hogy a szélkergetés és a légvárak építése helyett **legyünk hálásak Isten ajándékaiért, s az általa adott örömmel bátran élhetünk**, mert ez a „mi részünk a nap alatt”. (2,25-26; 3,12; 3,22; 5,11; 5,18-20; 7,14; 8,15; 9,9-11; 11,8; 12,1).

Sokan hiányolják e könyvből a megváltási terv leírását, vagy a hit általi megigazulás kifejtését, s kicsit „kakukktójásnak” érzik Salamon írását.

Salamon, Dávid fia, a templom építője bizonyosan jól ismerte az áldozati rendszert, s annak jelképes tanításait is. Ez a könyve azonban nem erről szól. Az ugyancsak Salamon által írt és összegyűjtött Példabeszédek könyve az első lépcsőfok lehet a bibliával ismerkedő emberek számára, amelyben talpraesett böles mondások, az életünkről szóló tanítások halmaza van. Prédikátor könyve a második lépcsőfok lehet ugyanezen olvasók számára, melyben a szerző rámutat az emberi élet és erőfeszítések hiábavalóságára, s a kifejtés közben, de a végső összefoglalásban is Istenhez irányítja az olvasót, mint aki egyedül képes értelmet adni az önmagában értelmetlen emberi létnek. Természetesen a már gyakorló hívőknek sem árt újra és újra szembesülni a könyvben kifejtett gondolatokkal, hogy a világról való egészséges látásmódjuk megmaradjon vagy felfrissüljön. Így tehát „evangelizációs célzatú” ez a könyv, amely jól körülhatárolható mondanivalójával képes megszólítani és felelősségteljesíteni a világba merült embert – vagy képes óva inteni a világ felé kacsintgató hívőt.

A könyv szerkezete

I.: Bemutatkozás 1,1.....	5
II.: A téma felvezetése 1,2-1,11	5
III. Salamon visszatekintése a saját életére és törekvéseire 1,12-2,27	6
III/1. A bölcsesség keresése 1,12-17.....	6
III/2. A bor és a „szemek kívánságának” kipróbálása – hiábavalóság 2,2-12	6
III/3. A bölcsesség is hiábavalóság, mert a halállal vége 2,13-24	8
III/4. Összefoglalás: az a jó, hogy élvezzük az élet ajándékait, ez is Isten hatalmában van	9
IV. Isten terve és rendje van a világ tényei mögött 3,1-15	9
IV/1. Mindennek rendelt ideje van 3,1-8.....	9
IV/2. Az ember nem foghatja fel Isten dolgait 3,9-11	10
IV/3. Összefoglalás: élvezzük az élet örömeit, ez is Isten ajándéka 3,12-13.....	11
IV/4. Isten cselekvése tökéletes, terveit véghez viszi, s ennek vannak ismétlődő szakaszai 3,14-15..	11
V. E világban minden hiábavaló 3,16-12,9	12
V/1. E világ igazságtalan I. – az emberek hamisak (3,16-22)	12
Az embereket Isten megítéli (kiválogatja). Az ember az oktalan állathoz hasonló, a halál véget vet minden cselekedetnek 3,16-21.	12
Összefoglalás: élvezzük az élet örömeit, ez a részünk e világban 3,22.....	14
V/2. E világ igazságtalan II. – jelen van a nyomorgatás: vagy mások engem, vagy én magamat.....	14
Az uralom romlott 4,1-3	14
Az emberek irigyek, és megtagadják maguktól a jót a fukarság miatt 4,4-8.....	14
Egy jó dolog az életben: a házasság dicsérete 4,9-12	15
Más jó dolog az életben: a bölcsesség 4-13-14	15
Mégis: a halál lezár mindent, és nem lesz emlékezet 4,15-16.....	15
V/3: Mindezek mellett Isten figyel ránk – ne viselkedjünk bolond módjára 5,1-7.....	16
V/4: E világ igazságtalan III – a gazdagság hiábavaló (5,8-20)	19
A haszonért igazságtalanok a hatalmasok 5,8-10.....	19
Hiába a gazdagság, ha megfosztjuk magunkat az örömtől, mert a halál mindent lezár 5,11-17	20
Összefoglalás: élvezzük az élet örömeit, mert ez is Isten ajándéka 5,18-20	21
V/5: E világ igazságtalan IV. – A halál és a szomorúság jelen van, de a bölcsesség az ember hasznára van ebben a helyzetben is 6,1-7,14	21
A halál megfoszthat az Isten ajándékaival való élestől, ami ugyanolyan hiábavaló, mint a folytonos emésztődés a gazdagságért 6,1-6,9.....	21
A bölcsességnek korlátai vannak 6,10-12	22
Az élet szomorúságai bölcsőbbé tesznek 7,1-3	23
A bölcsesség és a bolondság szembeállítás – a bölcsességnek gyakorlati haszna van 7,4-12.....	23
Összefoglalás: Isten irányít mindent, ezért élvezzük az élet örömeit, ez is Isten ajándéka 7,13-14	24
V/6: E világ igazságtalan V. – A földi életben érdemeik szerint kapnak jutalmat az emberek? Elnyerik a gonoszok a büntetésüket?.....	25
A földi élet nem aszerint van berendezve, ki mit érdemel 7,15	25
Salamon tapasztalata: kereste a bölcsességet, de beleütközött saját korlátaiba 7,23-25	26
De talált egy felettébb nagy oktalanságot: az idegen asszonyt 7,26-29.....	26
A bölcsesség dicsérete: légy engedelmes a felsőbbbség iránt 8,1-4.....	27
A bölcsesség dicsérete: Istennek engedelmeskedjünk, mert az a bölcsesség kezdete, vessünk számot mind az elménk, mind az életidőnk korlátaival 8,5-8.	27
A gonoszoknak időnként jobb soruk van 8,9-10	28
Az emberek Isten hosszútűrését vétkezésre használják 8,11	28
Isten azonban egyszer igazságot fog szolgáltatni 8,12-13.....	29
Most azonban mégis a gonoszoknak időnként jobb soruk van 8,14.....	29
Mivel nem tudjuk, mi lesz velünk, élvezzük az élet örömeit, ez is Isten ajándéka 8,15	29
V/8: E világ igazságtalan VII.- A szerencse az igazaké vagy a hamisaké?	29
A bölcs sem mehet a végére Isten dolgainak 9,1-3	29
A szerencse nem tesz különbséget igaz és hamis között 9,4-5	30
Élni jobb, mint meghalni, de ez a vége mindenképp (9,6-8)	30
Így tehát élvezzük az élet örömeit, mert ez is Isten ajándéka, s keresd az Istent, amit hatalmadban van tenni, tedd, mert a halál elragad előbb-utóbb 9,9-12	31

V/10: E világ igazságtalan VIII: Van-e összefüggés a sors és az érdemek között?.....	31
A sors nem az érdemek szerint alakul 9,13-17.....	31
A bölcsesség dicsérete 9,18-10,1.....	32
V/11: E világ igazságtalan IX. – A fejedelmekben legalább lehet bízni?.....	33
A fejedelmek sem bölcsek 10,2-4.....	33
V/12: Hogyan éljünk tehát? Isten munkája és az ember bölcsessége kapcsolódik össze: 10,5-12-9	33
Gyakorlati tanácsok a munkálkodáshoz 10,5-11,6.....	33
Örvendezzünk az élet ajándékainak ma, mert a halál mindent lezár 11,7-8.....	36
Fiatalságunkban, erejük teljében is örvendezzünk, de ne feledkezzünk meg Istenről 12,1-3	36
Mert az ember elgyöngül és porrá lesz 12,4-9.....	36
VI. Zárszó és konklúzió 12,11-12,16	38
VI/1: A Prédikátor munkájának összefoglalása 12,11-14.....	38
VI/2: A végső összefoglalás: Az Istenfélelem az egyetlen értelmes magatartás a földi életben, mert az Isten ítéletet fog gyakorolni 12,15-16.....	39
Zárszó – „mi az ember fő dolga?”	39

Salamon Prédikátor Könyve szakaszainak elemzése

I.: Bemutatkozás 1,1

1 A prédikátornak, Dávid fiának, Jeruzsálem királyának beszédei.

Nem kívánok részletesebben foglalkozni a szerzőség kérdésével és bizonyítékaival: a könyv szerzője Salamon, Dávid fia, Izrael királya.

II.: A téma felvezetése 1,2-1,11

2 Felette nagy hiábavalóság, azt mondja a prédikátor; felette nagy hiábavalóság! Minden hiábavalóság! 3 Micsoda haszna van az embernek minden ő munkájában, mellyel munkálkodik a nap alatt? 4 Egyik nemzetség elmegy, és a másik eljő; a föld pedig mindörökké megmarad. 5 És a nap feltámad, és elnyugszik a nap; és az ő helyére siet, a hol ő ismét feltámad. 6 Siet délre, és átmegy észak felé; körbe-körbe siet a szél, és a maga keringéséhez visszatér a szél. 7 Minden folyóvíz siet a tengerbe; mindazáltal a tenger mégis meg nem telik: akármicsoda helyre a folyóvizek siessenek, ugyanazon helyre térnek vissza. 8 Minden dolgok mint fáradoznak, senki ki nem mondhatja; nem elégednek meg a szem látván, sem be nem teljesednek hallásával a fül. 9 Ami volt, ugyanaz, a mi ezután is lesz, és a mi történt, ugyanaz, a mi ezután is történik; és semmi nincs új dolog a nap alatt. 10 Van valami, a miről mondják: nézd ezt, új ez; régen volt már száz esztendőkön át, melyek mi előttünk voltak. 11 Nincs emlékezet az előbbiekről; azonképpen az utolsó dolgokról is, melyek jövendők, nem lesz emlékezet azoknál, a kik azután lesznek.

Salamon könyve elején kijelenti: minden hiábavalóság. Az itt szereplő „hebel” szó jelent párát és lehetet, szellőt. Valamit, ami épp csak egy pillanatra létezik, és eltűnik, mint ha sohasem lett volna. Nincs a világunkban semmi sem, ami állandó lenne, nincs maradandó érték az emberi világban. A szüntelen körforgás a lázas munka képzetét kelti, a dolgok mélységeibe tekintve azonban látható, hogy értékes újdonságot semmiféle változás nem hoz, valójában csak ugyanazok a dolgok ismétlődnek, legfeljebb az emberek feledkeztek el arról, hogy ugyanazt teszik, mint a korábbi nemzedékek.

Ugyanez a „hiábavalóság” jelenik meg a könyv zárásában: Salamon fenntartja az első verstől az utolsóig a bevezetésben kijelentett alaptételét – minden pára és szellő.

„Micsoda haszna van az embernek minden ő munkájában, mellyel munkálkodik a nap alatt?” (3. v.). Nincs haszon (yitrón: haszon, előny, nyereség) az ember semmilyen munkájában – nem is lehet, mert a nemzedékek szüntelen váltakozásában eltűnik az egyén minden tette, mint csepp a tengerben. „Egyik nemzetség elmegy, és a másik eljő; a föld pedig mindörökké megmarad” (4. v.). Az ember mulandó és véges lény (a halál témája is többször felbukkan a könyvben), s éppen mulandósága teszi hiábavalóvá minden fáradozását és eredményét. A természet körforgása (5-8. v.) fáradozása nem hoz létre maradandó értéket, nem produkál újat. „Nincs új a nap alatt” (9. v.), a természet fáradozásához hasonlóan az ember fáradozása is pára, lehetet, amely a következő pillanatban már nem is létezik, tehát hiábavaló. Ha van valami, amit az emberek esetleg újnak látnak, igazából ez is valaminek az ismétlődése, korábbi események, dolgok jellegzetességeit hordozza magán (10. v.).

Mivel az ember és az emberiség emlékezete is szelektív és véges, ezért a korábbi dolgokat is a feledés borítja be, s a mi dolgainkat is el fogják feledni az utánunk következő nemzedékek (11. v.) – írja Salamon.

III. Salamon visszatekintése a saját életére és törekvéseire 1,12-2,27

III/1. A bölcsesség keresése 1,12-17

1.12 Én prédikátor, királya voltam Izraelnek Jeruzsálemben. 1.13 És adtam az én elmémet mindazok vizsgálására és bölcsen való tudakozására, melyek lesznek az ég alatt. Ez gonosz hiábavaló foglalatosság, melyet adott Isten az emberek fiainak, hogy gyötrődjenek vele. 1.14 Láttam minden dolgokat, melyek lesznek a nap alatt, és íme minden csak hiábavalóság, és a léleknek gyötrelme! 1.15 Az egyenetlen meg nem egyenesíthető, és a fogyatkozás meg nem számlálható. 1.16 Szóltam az én elmémrel, mondván: íme, én nagyvá lettem, és gyűjtöttem bölcsességet mindazok felett, akik fők voltak én előttem Jeruzsálemben, és az én elmém bőven látott bölcsességet és tudományt! 1.17 Adtam annakfelette az én elmémet a bölcsességnek tudására, és az esztelenségnek és bolondságnak megtudására. Megtudtam, hogy ez is a lélek gyötrelme. 2.1 Mert a bölcsességnek sokaságában sok búsulás van, és valaki öregbíti a tudományt, öregbíti a gyötrelmet.

Salamon, más emberekhez hasonlóan (13. v.) kereste és kutatta bölcsessége segítségével a „nap alatti” élet dolgait - ez azonban olyan foglalatosság, amelyet Isten adott az embereknek, hogy „gyötrődjenek” = „elfoglalják magukat” vele, ám ez a tevékenység a Prédikátor szemében „gonosz³” elfoglaltság volt, mivel ez fájdalmat és boldogtalanságot eredményez minden bölcs kutató számára. Istent vádolná itt a Prédikátor? Nem, mindössze leírja azt a tényt, hogy a „bölcsesség sokaságában sok búsulás⁴ van” (2,1), mert aki a tudományt, bölcsességet gyűjt, az fájdalmas dolgokat fog találni – legelsősorban azt, hogy tevékenysége csak pára és lehelet. A pára utal az élet mulandóságára is. „Mert nem lesz emlékezete sem a bölcsnek, sem a bolondnak mindörökké; mivelhogy a következő időkben már mind elfelejtetnek: és miképpen meghal a bölcs, azonképpen meghal a bolond is” (2,17). Elménk nem képes felfogni a létezés minden titkát (3,11; 9,2; 11,5-6), minél többet tudunk, annál inkább látjuk, mi mindent nem tud még, így ez nem más, mint a „léleknek gyötrelme” = „szélkergetés”. E kifejezésben az a kép van, hogy egyrészt a szelet nem lehet utolérni, másrészt pedig ha valaki úgy gondolja, hogy megfogta, tenyerét kinyitva semmit sem fog találni. S az emberi bölcsességnek az is hatalmas gátja, hogy egy bűnbeesett világban élünk, ahol „az egyenetlen meg nem egyenesíthető, és a fogyatkozás meg nem számlálható” (15. v.). Nincs emberi bölcsesség és erő a görbe, elhajlott dolgok kiegyenesítésére (úgy a tárgyak, mint emberek görbe útjaira nézve), s ami hiányzik, azt ki számolhatná meg? Tehát haszontalan lenne a bölcsesség? Nem: „láttam, hogy hasznosabb a bölcsesség a bolondságnál, miképpen hasznosabb a világosság a setétségénél” (2,14).

III/2. A bor és a „szemek kívánságának” kipróbálása – hiábavalóság 2,2-12

2.2 Mondtam az én szívemben: no, megpróbállak téged a vígan való lakásban, hogy lásd meg, mi a jó! És íme, az is hiábavalóság! 2.3 A nevetésről azt mondom: bolondság! a vígasságról pedig: mit használ az? 2.4 Elvégeztem az én szívemben, hogy boritalra adom magamat, (pedig szívem a bölcsességet követte) és

³ Jelentése: rossz, gonosz, kellemetlen, bosszúságot okozó, fájdalmat okozó, boldogtalan, szenvedést hozó

⁴ bánat, fájdalom, szomorúság

előveszem ezt a bolondságot, míg nem meglátom, hogy az emberek fiainak mi volna jó, a mit cselekedjenek az ég alatt, az életük napjainak száma szerint. 2.5 Felette nagy dolgokat cselekedtem; építettem magamnak házakat; ültettem magamnak szőlőket. 2.6 Csináltam magamnak kerteket és ékességre való kerteket, és ültettem beléjük mindenféle gyümölcsstermő fákat. 2.7 Csináltam magamnak víztartó tavakat, hogy azokból öntözzem a fáknek sarjadó erdejét. 2.8 Szereztem szolgálókat és szolgálókat, házamnál nevededett szolgálaim is voltak nékem; öreg és apró barmoknak nyájaival is többel bírtam mindazoknál, a kik voltak én előttem Jeruzsálemben. 2.9 Gyűjtöttem magamnak ezüstöt és aranyat is, és királyok drágaságait és tartományokat; szereztem magamnak éneklő férfiakat és éneklő asszonyokat, és az emberek fiainak gyönyörűségét, asszonyt és asszonyokat. 2.10 És nagyvá lettem és megnevededtem mindazok felett, a kik előttem voltak Jeruzsálemben; az én bölcsességem is helyén volt. 2.11 Valamit kívántak az én szemeim: meg nem fogtam azoktól, meg sem tartóztattam az én szívemet semmi vígasságtól, hanem az én szívem örvendezett minden én munkámmal gyűjtött jókban; mivelhogy ez volt az én részem minden én munkáimból. 2.12 És tekintettem minden dolgaimra, melyeket cselekedtek az én kezeim, és az én munkámra, mit fáradsággal végeztem; és ímé, az mind hiábavalóság és a léleknek gyötrelme, és nincsen annak semmi haszna a nap alatt!

Salamon beszámol egy kísérletről, amit véghezvitt: kíváncsi volt, hogy a vidámság, az öröm, a bor élvezete, a nagy vállalkozások véghezvitele, a gazdagság felhalmozása ad-e valami maradandót a számára. Olyan dolgokat próbált ki, amelyről bölcsességénél fogva tudta, hogy oktanok, de mégis kíváncsi volt, hogy a gyakorlatban ez mit ad – vagy ad-e valamit egyáltalán – az embernek. A király „szíve a bölcsességet követte” (2,4), tehát nem féltelenül vagy megfontolás nélkül vetette bele magát a dolgokba. Semmit sem tagadott meg magától, mindent megtehetett ami csak az eszébe jutott – így tehát kutatásának eredménye útmutatás lehet mindazok számára, akiknek nincs lehetőségük, hogy mindent megadjanak önmaguknak.. Mámor, birtok, pénz, kincs, művészet, szerelem – kicsiben és nagyban kívánatos az ember számára. Mindez együtt pedig olyan hatalom, hogy az utánuk való vágy beivódik az ember sejtjeibe, dolgozik, fárad, törtet értük, álmodik róluk, s akármennyit kapott is belőlük, mindig azt sajnálja, hogy olyan keveset nyerhetett meg. Amit elérhet, az sohasem elég. Mindig azt hiszi, hogy a következő fokon valósul meg reménye, ott a teljes öröm. A szenvedélyekben csak az adott pillanat ad valamilyen örömet – amit már sokszor az élvezet pillanatában a gondolkodás silánynak minősít, azért akarnak oly sokan megszabadulni a gondolkodástól, menekülni a valóságtól, amit annyira sivárnak éreznek a mámoros pillanatokkal szemben. Öröm nélkül nem lehet élni, s ha az igazi örömet nem tudom megtalálni, keresek mást, ami a lelkem kínzó ürességét – még ha csak pillanatokra is – megszünteti vagy enyhíti. Hogy Salamon mennyire merült el a szenvedélyekbe, nem tudjuk – engedjük meg neki azt, hogy igazat ír: „de szívem a bölcsességet követte” (2,2). Nem hódolt be tehát teljesen a szenvedélyeknek, éppen azért, mert bölcsességében látta, hová vezetnek. Mindazonáltal a Példabeszédek könyvében tökéletesen leírta pl. egy gyakorló alkoholista tapasztalatát: „Kinek jaj? kinek oh jaj? kinek versengések? kinek panasz? kinek ok nélkül való sebek? kinek szemeknek veressége? A bornál mulatóknak, a kik mennek a jó bor kutatására. Ne nézd a bort, mily veres színt játszik, mint mutatja a pohárban az ő csillogását; könnyen alá csuszamlík, Végre, mint a kígyó, megmar, és mint a mérges kígyó, megcsíp. A te szemeid nézik az idegen asszonyt, és a te elméd gondol gonosztságot. És olyan leszel, mint a ki fekszik a tenger közepiben, és a ki fekszik az árbofának tetején. Ütöttek engem, nékem nem fáj; vertek, nem éreztem! Mikor ébrednek fel? Akkor folytatom, ismét megkeresem azt” (Péld. 23.29-35). Előbb csak az ital színe, zamata, a vidámság vonzza, kipróbálja – később már a rabja: ébredés után „ismét megkeresem azt”. Forog a világ, ringat, mint az árboc, semmi se fáj, amíg tart a mámor.

A legrosszabb az ébredés, a valósággal való szembesülés, amit a rab nem tud elviselni, ezért újra visszamenekül a bódulat csapdájába, ami végül felőrli és meggyilkolja.

Salamon tehát kipróbált minden örömforrást – nagyban folyt a próba, királyi méretekben. És mire jutott? Salamonnak adott valamennyi örömet a fáradozás és az eredmények szemlélése, (2.11. v.), ám amikor ezek igazi értékén elmélkedett, arra jutott, hogy mindez hiábavalóság és hasztalan erőlködés volt Fáradozásának nem volt valódi vagy alapvető haszna.

III/3. A bölcsesség is hiábavalóság, mert a halállal vége 2,13-24

2.13 Azért fordultam én, hogy lássak bölcsességet és bolondságot és esztelenséget, azaz hogy mit cselekednek az emberek, a kik a király után következnek: azt, amit régen cselekedtek. 2.14 És láttam, hogy hasznosabb a bölcsesség a bolondságnál, miképpen hasznosabb a világosság a sötétségnél. 2.15 A bölcsnek szemei vannak a fejében; a bolond pedig sötétben jár; de ugyan én megismertem, hogy ugyanazon egy végük lesz mindezeknek. 2.16 Annakokáért mondám az én elmémben: bolondnak állapota szerint lesz az én állapotom is, miért vagyok tehát én is bölcsőbb? és mondtam az én elmémben: ez is hiábavalóság! 2.17 Mert nem lesz emlékezete sem a bölcsnek, sem a bolondnak mindörökké; mivelhogy a következő időkben már mind elfelejtetnek: és miképpen meghal a bölcs, azonképpen meghal a bolond is. 2.18 Azért gyűlöltem az életet; mert gonosznak látszott nékem a dolog, a mi történik a nap alatt; mert mindez hiábavalóság, és a léleknek gyötrelme! 2.19 Gyűlöltem én minden munkámat is, melyet munkálkodom a nap alatt; mivelhogy el kell hagynom azt oly embernek, a ki én utánam lesz. 2.20 És ki tudja, ha bölcs lesz-é vagy bolond? és mégis uralkodik minden munkámon, a mit cselekedtem és bölcsen szerzettem a nap alatt! Ez is hiábavalóság! 2.21 Annakokáért elfordultam én, megfogván reménységtől az én szívemet minden munkám felől, mellyel munkálódtam a nap alatt. 2.22 Mert van oly ember, a kinek munkája elvégeztetett bölcsességgel, tudománnyal és jó kimenetellel; és oly embernek adja azt örökségül, a ki abban semmit sem munkálkodott. Ez is hiábavalóság és nagy gonosz! 2.23 Mert micsoda marad meg az embernek minden ő munkájából és elméjének nyughatatlan fáradozásából, mellyel ő munkálódott a nap alatt? 2.24 Holott minden napja bánat, és búsulás az ő foglalatossága, még éjjel is nem nyugodott az ő elméje. Ez is hiábavalóság!

Miután a király kiértékelte a munkálkodásának tapasztalatait, szemügyre veszi azoknak az embereknek az életét, „akik a király után következnek” (2,13). Mit tesznek ezek az emberek? „Azt amit régen cselekedtek” (2,14), „nincs új a nap alatt” (1,9). Mindazonáltal az emberek életét szemlélve nyilvánvaló, hogy a bölcsesség hasznosabb a bolondságnál, a bölcsességgel vezetett élet sokkal jobb, mint a bolondoké (2,14). A bölcs ember, akinek „szemei vannak a fejében”, aki nem csak néz, hanem lát is, előrelátása révén elkerüli a veszélyt, míg a bolond bajba jut, mintha a sötétben botorkálna. De az élet egyszer, akár bölcs legyen az ember, akár bolond, lezárul. A halál értelmetlenné teszi mindazt a munkát, amit e földön véghezvittünk, „pára” ez, s olyan, mintha nem is lett volna. Két ok miatt. Az egyik az emlékezetben való „tovább élés”: mind a bölcs, mind a bolondot elfelejtik az utánuk következő nemzedékek. Nagyapáinkra még emlékezünk, de ükapáinkat nem láttuk, az emlékeink nagy része velünk sírba száll, töredékét sem tudjuk átadni az utánunk következőknek. Néhány nemzedék múltán a mi nevünk, emlékezetünk sem maradna fenn. „Pára” és „szélkergetés” minden, mert maradandóságot a hírnév nem hoz ebben a világban. A másik ok amiért hiábavaló a munkálkodásunk, hogy hiába bölcs valaki, amikor itt kell hagynia a világot, akkor amit bölcsen felépített, mások veszik át – lehet, hogy bolondok lesznek, s amit gyűjtött, eltékozzák, így nem marad semmi a bölcs munkájából. „Pára” volt ez is. Néhány nemzedék távolából

visszatekintve tökéletesen értelmetlennek látszik a túlfeszített munka, a gyötrődés, mert a gyümölcse az utódok kezében semmivé lett (2,23-24). Mi értelme volt tehát?

III/4. Összefoglalás: az a jó, hogy élvezzük az élet ajándékait, ez is Isten hatalmában van

2.25 Nincsen csak e jó is az embernek hatalmában, hogy egyék, igyék, és azt cselekedje, hogy az ő szíve lakozzék gyönyörűséggel az ő munkájából; ezt is láttam én, hogy az Istennek kezében van. 2.26 Mert kicsoda ehetnék és élhetne gyönyörűségére rajtam kívül? 2.27 Mert az embernek, a ki jó az ő szemei előtt, adott Isten bölcsességet és tudományt és örömet; a bűnösnek pedig adott foglalatosságot az egybegyűjtésre és az egybehordásra, hogy adja annak, a ki jó az Isten előtt. Ez is hiábavalóság és az elmének gyötrelme!

Ha az ember mindenképp meghal, e földön végbevitt munkája elfelejtődik és semmivé lesz, akkor ahelyett, hogy gyötörjük magunkat, inkább élvezzük az élet ma elérhető örömeit. Ha én nem élvezem a saját munkám gyümölcseit, ha megfosztom magam ezektől, rajtam kívül élvezheti-e ezt más, a szomszéd, a rokon, a jóbarát? (2,26). Ám az, hogy valaki ezt megtehesse, ez sem rajta múlik, hanem ez is az Isten kezében van (2.25), ő engedi meg az embernek, hogy az élet örömeivel éljen. A bölcsesség, tudomány és öröm Istentől van, és ezek megédesítik az egyébként hiábavaló és sokszor keserves életet. A nehézségek közepette is található az ember örömet. A bűnösök, akik rakásra halmozzák a vagyonukat, végül itt kell hogy hagyják, s Isten az összegyűjtött vagyont olyasvalakinek fogja majd adni, aki kedves Előtte. Működik tehát a gondviselés, Isten jelen van e világban is. Az Isten akarata szerinti élet evilági áldásokkal is jár. Összefoglalásképpen kimondhatjuk, hogy nem érdemes a vagyont önmagáért gyűjteni, nem érdemes gyötrelmeknek alávetni magunkat a vagyon növekedésétől megbűvölve, s nem érdemes hasonló erőfeszítést tenni a hírnévért és az elismerésért sem. Élünk Isten akarata szerint, bölcsen, élvezzük életünk örömeit, ha Isten megengedi. Maradjunk az „arany középúton” – ez Prédikátor Könyve első szakaszának két lábbal a földön álló, gyakorlati üzenete.

IV. Isten terve és rendje van a világ tényei mögött 3,1-15

Miután Salamon összegezte kutatásának eredményeit, az előző szakasz szerves folytatásaként rámutat arra, hogy Isten jelen van e világban, Tőle elrendelt ideje van „minden akaratnak” (3,1). Beszélt arról korábban, hogy Isten gondviselése működik, befolyással van az életünkre, s most továbblépve elmondja, hogy Istent nem éri semmi váratlanul, figyelemmel kíséri és uralja a világ minden eseményét, terveinek részét képezik a (számunkra időnként) váratlan események is.

IV/1. Mindennek rendelt ideje van 3,1-8

3.1 Mindennek rendelt ideje van, és ideje van az ég alatt minden akaratnak. 3.2 Ideje van a születésnek és ideje a meghalásnak; ideje az ültetésnek, ideje annak kiszaggatásának, a mi ültettetett. 3.3 Ideje van a megölésnek és ideje a meggyógyításnak; ideje a rontásnak és ideje az építésnek. 3.4 Ideje van a sírásnak és ideje a nevetésnek; ideje a jajgatásnak és ideje a szökdelésnek. 3.5 Ideje van a kövek elhányásának és ideje a kövek egybegyűjtésének; ideje az ölelgetésnek és ideje az ölelgetéstől való eltávozásnak. 3.6 Ideje van a keresésnek és ideje a vesztésnek; ideje a megőrzésnek és ideje az eldobásnak. 3.7 Ideje van a

szagatásnak és ideje a megvarrásnak; ideje a hallgatásnak és ideje a szólásnak.
3.8 Ideje van a szeretésnek és ideje a gyűlölésnek; ideje a hadakozásnak és ideje a békességnek.

Az „ég alatt”, emberi világunkban „rendelt ideje van” minden akaratnak. Salamon azt mondja, hogy megvan az ideje minden dolognak az ég alatt (vö. 8:6). A „dolog” az emberek szándékos tetteit jelenti. A „dolog” szó héber megfelelője, mely mindig emberekre vonatkozik, szó szerint „vágy”-at jelent, átvitt értelemben pedig olyasmit, „amire valaki vágyik”, véghez kíván vinni (vö. Ézs 58:13). Az embereknek számot kell adniuk ezekről a szándékos tettekről (vö. Préd 3:17). Salamon azt írja, hogy minden tevékenységnek megvan a maga alkalmas „ideje” (időpontja) és időszaka (időtartama). Salamon éles ellentéteket említ, melyeknek száma a hét szorzata, s a felsorolás elején a születés és a halál található. A hetes szám a teljességre utal, és az egymással kibékíthetetlen dolgok szembeállítására (ezt a jól ismert költői eszközt merizmusnak nevezik) szintén a teljességre utal, a felidézett törvényszerűség mindenre vonatkozik. (vö. Zsolt 139:2-3).

Isten „rendeli” ezeket az időket, az ember a felsorolt ellentétpárok elemeneinek jelentős részét nem képes irányítani, ezek rajtunk kívül állnak, de valamiképpen Isten örökkévaló tervének részei. E terv úgy megy végbe, hogy Isten – számunkra felfoghatatlan módon – összefonja az egyes emberek, országok, népek akaratát, nem korlátozza őket, nem töri meg a szabad döntéseket, mégis képes felügyelni minden szerteágazó mozzanatot. Az egyéni életben is eljön a születés és a halál ideje, Isten hoz újabb élethelyzeteket, alkalmakat az ember számára. Eljön a sírás ideje, de eljön az öröme is, eljön a házasság, az egymásra találás, de eljöhét a magány időszaka is. A(z) Istentől kapott) bölcsesség segítségével felismerhetjük az időket és alkalmakat, s Isten akaratát szerint élhetünk velük, s így ezek a javunkra válnak. Rossz idő előtt szólni, de helytelen dolog hallgatni is, ha szólni kellene. Van ideje a szólásnak, van ideje a hallgatásnak is. Az emberek életében eljön az ideje a szeretetnek, de eljön a gyűlöleté is (nem mintha Isten akarná a gyűlölködést vagy a háborút). Korábban békességben élő családtagok fordulnak egymással szembe pl. egy örökség folytán, barátságos szomszédok vesznek össze, akik azután szóba sem állnak egymással. „Változnak az idők, s velük együtt változunk mi is” – tartja a mondás. Az „idők változása” nem csak az egyéni életben figyelhető meg, hanem a nemzetek életében is. A világ eseményei nem véletlenszerűek, az ok és okozat törvénye működik. A népek, országok életében zajló folyamatok elhosszabbítják a hadakozás idejét, amit a béke ideje követ – ami gyakran csak felkészülés a következő háborúra.

IV/2. Az ember nem foghatja fel Isten dolgait 3,9-11

3.9 Micsoda haszna van a munkásnak abban, a miben ő munkálkodik? 3.10 Láttam a foglalatosságot, melyet adott Isten az emberek fiainak, hogy fáradozzanak benne. 3.11 Mindent szépen csinált az ő idejében, e világot is adta az emberek elméjébe, csak hogy úgy, hogy az ember meg nem foghatja mindazt a dolgot, a mit az Isten cselekszik kezdettől fogva mindvégig.

Az események, élethelyzetek változásában, mi az, ami maradandó? – ez Salamon újra és újra felbukkanó kérdése. A válasz itt és most nem hangzik el, de nyilvánvaló: semmi. A héber szövegben a „világ” helyett az „örökkévalóság” szó áll, amelyet Isten adott az elménkbe. Az örökkévalóságra és az életre vagyunk „beállítva”, ezért is annyira félelmetes a halál gondolata az ember számára, s ezért nem találhatunk másutt megnyugvást, mint az örökkévaló Isten karjaiban és szeretetében. Az örökkévalóság szempontjából tudunk (a gyakorlati életre való) bölcsességre és helyes látásmódra jutni, s az örökkévaló dolgok fel- és elismerése segítheti el az embert az e világból való szabadulásra. Az ember természetes vágya az, hogy ismeretekben gyarapodjon, és megértse a körülötte lévő világot, az összefüggéseket, hogy ezáltal is

fejlődhessen. Ez jó dolog, ezt Isten ültette el bennünk – de egyaránt tisztában kell lennünk a világ természetével és a korlátainkkal is. Eljuthatunk valamilyen szintre a világ és az események megértésében, az örökkévalóság látásmódjának segítségével, de nem vagyunk képesek átlátni Isten cselekedeteit, nem látunk a kulisszák mögé, sokszor (legtöbbször) értetlenül állunk bizonyos események előtt – különösképpen az nem világos némelyik esemény kapcsán, hogy ezek vajon hogyan illenek bele Isten terveibe. „Óh Isten gazdagságának, bölcsességének és tudományának mélysége! Mely igen kikutathatatlanok az ő ítéletei s kinyomozhatatlanok az ő útjai! Mert kicsoda ismerte meg az Úr értelmét? vagy kicsoda volt néki tanácsosa?” (Róm. 11.33-34). Isten „mindent szépen csinált az ő idejében”, de ahogyan a teremtés titkaiba sem tudunk teljes mélységig bepillantani, ugyanúgy nem tudjuk feltérképezni Isten tetteit annak részleteiben. A Teremtő Isten, aki gondosan járt el egykor, ma is ugyanazzal az alapaossággal működik, nincs okunk kételkedni Benne.

IV/3. Összefoglalás: élvezzük az élet örömeit, ez is Isten ajándéka 3,12-13

3.12 Megismertem, hogy nem tehetnek jobbat, mint hogy örvendezzen kiki, és hogy a maga javát cselekedje az ő életében. 3.13 De még az is, hogy az ember eszik és iszik, és jól él az ő egész munkájából, az Istennek ajándéka.

Mindezek hátterén mit tehet az ember? Korlátozott értelmünk folytán nem ismerjük a múltat (okokat), nem ismerjük a jövőt (okozatokat), nem látunk bele Isten útjaiba. A legértelmesebb cselekvés az „a nap alatt”, hogy Istenre bízunk magunkat, az életünket, és élvezzük az élet örömeit, amelyeket az Istentől kapunk. Nem az önző és hedonisztikus élvezetekre buzdít Salamon. „A maga javát” fordítás az eredeti szövegben azt jelenti: a jót cselekedje. Örüljünk az élet örömeinek, a házasság, a társas kapcsolatok áldásainak, cselekedjünk a jót, ami hatalmunkban áll (a jó cselekvése nekem is öröm, és annak is, akivel jót teszek). Így egy megelégedett, örömteli, de az arany középúton megmaradó élet lehet az ember osztályrésze. Amennyiben a „jó” kifejezés nem erkölcsi értelemben szerepel, hanem pusztán annyit jelent, hogy a jó dolgoknak örüljünk, Salamon tanácsa így is megáll. Az „evés és ivás”, a leghétköznapibb dolgok is örömforrások, tanuljunk meg velük helyesen élni. Ne nyilvánítsuk ezeket pusztán testi, vagy szégyellni való dolognak, ugyanakkor rendkívül helytelen, ha pusztán az élvezetet keressük Isten ajándékaiban. Az aszkéta testinek és bűnnek nyilvánít minden örömet, a hedonista pedig önnön lelkének ürességét próbálja (sikertelenül) betömni az élvezetek halmazával – mindkettő tévút. Járjunk az egészséges középúton, s ne feledkezünk meg magáról az Ajándékozóról, adjunk neki hálát, s ha kapcsolatban vagyunk és maradunk Vele, megtanulunk helyesen élni az ajándékaival.

IV/4. Isten cselekvése tökéletes, terveit véghez viszi, s ennek vannak ismétlődő szakaszai 3,14-15

3.14 Tudom, hogy valamit Isten cselekszik, az lesz örökké, ahhoz nincs mit adni és abból nincs mit elvenni; és az Isten ezt a végre míveli, hogy az ő orcáját rettegjék. 3.15 Ami most történik, régen megvan, és a mi következik, immár megvolt, és az Isten visszahozza, a mi elmúlt.

Salamon, szemügyre véve Isten cselekvését, kimondja a végső tanulságot: „tudom, hogy valamit Isten cselekszik, az lesz örökké, ahhoz nincs mit adni és abból nincs mit elvenni”. Az Isten ellen lázadó, vele szembeszálló ember legfeljebb annyit tud elérni, hogy önmagát kizárja az üdvösségből, de nem tudja megakadályozni az Úr tervének célhoz jutását. Az egyéni hívő életre is igaz Salamon kijelentése, bár az emberi természetnek nyilvánvalóan ellenére van ez az

eszme. A hívő nem szerezhet érdemeket Istennél az engedelmisségével, és az Úr eljárásait nem kell emberi módszerekkel és eszmékkel kipótolni vagy helyettesíteni. A hívő része az **elfogadás**, ami **nem érdem** és **nem hozzáadás** az Úr munkájához. Isten megment, megigazít, ennek **következménye** az igazság megélése, a „törvény betöltése”, a szeretetben való járás. Igen, kell az ember akarata, odaszánása, komoly igyekezete – de vajon ez hozzáadás lenne az Úr munkájához? Nem, semmiképpen nem, hiszen „Isten az, a ki munkálja bennetek mind az akarást, mind a munkálást jó kedvűből” (Fil. 2.13). Benne volt az akaratom? Igen. Véghez akartam vinni? Igen. Ki munkálta ki ezt bennem? Az Úr. Kié tehát a dicsőség? Kizárólag Istené. Adtam valamit hozzá? Nem, csak **elfogadtam** az Úr munkáját, együtt mozdultam az Ő Lelkével, amit nem tudtam volna megtenni, ha Ő nincs velem, a Lelke nem támogat. Isten már Ezékiel próféta által megjövendölte egy új szövetség megkötését, és elmondta az, hogyan fog Ő ebben a szövetségben cselekedni: „adok néktek új szívet, és új lelket adok belétek, és elveszem a kőszívet testetekből, és adok néktek hússzívet. És az én lelkemet adom belétek, és azt cselekszem, hogy az én parancsolatimban járjatok és az én törvényeimet megőrizzitek és betöltsétek” (Ezék. 36.26-27). Ellen G. White klasszikus meghatározása mi is a hit általi megigazulásról, az igaz élet eléréséről? „Mi tehát a hit általi megigazulás? Isten műve, amely az ember minden dicsőségét porba dönti, és elvégzi az emberért azt, ami az embernek nem áll hatalmában, hogy önmagáért megtegye. Amikor az emberek belátják saját semmiségüket, akkor készültek el arra, hogy Krisztus életszentségét felöltözzék”. (Káté 120. o., E.G.W: RH 1902. IX. 16.). „Valamit Isten cselekszik, az lesz örökké, ahhoz nincs mit adni és abból nincs mit elvenni, és az Isten ezt a végre míveli, hogy az ő orcáját rettegjék”, Neki adjanak minden dicsőséget, felismerjék és elismerjék az Ő hatalmas voltát és bölcsességét, s ezáltal az „Isten félelmére”, a csodálattal és hálával való igaz imádás lelki alapállapotára eljussanak.

Az emberi természet nem változik, a bűneset óta ugyanazok a jellegzetességek bukkannak fel az egyének és a nemzetek életében is, Isten eljárása sem változik, a megismétlődő helyzetekben „visszahozza azt, ami elmúlt”. Ok és okozat, döntés és következmény fennáll, és ismétlődő helyzeteket teremt. Akkor kezdődik majd valami gyökeresen új, amikor Krisztus újra eljön az ég felhőiben.

V. E világban minden hiábavaló 3,16-12,9

Miután Salamon leírta a saját keresését, és az életet meghatározó alapvetésként beszélt Isten terveiről és jelenlétéről az események mögött, rátér fő témájára, amely nem más, mint a való világ feltérképezése, és az ebben való helyes emberi magatartás felvázolása. A király kendőzés nélkül beszél az emberi világ állapotáról, amelyben rengeteg igazságtalanság van. Világunk nem a létező világok legjobbika, aki ilyesmit állít vagy nincs tisztában a realitásokkal vagy demagóg. De Salamon abban az illúzióban sem ringatja magát, hogy itt létre lehetne hozni valamiféle „Isten földi országát” – ahhoz túlságosan is jól látja a valóságot, hogy ilyesmivel próbálkozzon. Salamon egyáltalán nem is említi Sátán és a bukott angyalok munkáját. Könyve az emberi felelősségről szól, és Isten – gyakran szemmel nem látható – munkájáról. Nem engedi meg azt a gyakran kéznél levő mentséget az ember számára, hogy „Sátán vitt bele ebbe a dologba”. Nem ez a lényeg, hanem az, hogy én hogyan döntöttem és cselekedtem, mit választottam. Ha elrontod az életedet, ezért nem Sátán az elsőrendű felelős, hanem te magad.

V/1. E világ igazságtalan I. – az emberek hamisak (3,16-22)

Az embereket Isten megítéli (kiválogatja). Az ember az okatlan állathoz hasonló, a halál véget vet minden cselekedetnek 3,16-21.

3.16 Láttam annakfelette a nap alatt, hogy az ítéletnek helyén hamisság, és az igazságnak helyén latorság van. 3.17 És mondék magamban: az igazat és a hamisat megítéli az Isten; mert minden ember akaratjának ideje van, és minden dolognak ő nála. 3.18 Így szólék azért magamban: az emberek fiai miatt van ez így, hogy kiválogassa őket az Isten, és hogy meglássák, hogy ők magokban véve az oktalan állatokhoz hasonlók. 3.19 Az emberek fiainak vége hasonló az oktalan állatnak végéhez, és egyenlő végök van azoknak; a mint meghal egyik, úgy meghal a másik is, és ugyanazon egy lélek van mindenikben; és az embernek nagyobb méltósága nincs az oktalan állatoknál, mert minden hiábavalóság. 3.20 Mindenik ugyanazon egy helyre megy; mindenik a porból való, és mindenik porrá lesz. 3.21 Vajjon kicsoda vette észébe az ember lelkét, hogy felmegy-é; és az oktalan állat lelkét, hogy a föld alá megy-é?

Salamon egy nagyon határozott és kemény mondattal kezd: „az ítéletnek helyén hamisság, és az igazságnak helyén latorság van”. Ez tény, egy általános jellemző, amelybe a világot megismerni akaró egyén újra és újra beleütközik. A világ olyan, amilyenné mi emberek tesszük. Mi engedjük be a világba a bűnt, és mi ápolgatjuk és sokszorozzuk meg a rosszat. A Biblia alapvetésként közli, hogy az emberi természet jellemzője a bűn, és magunkban nem is vagyunk másra képesek, ugyanakkor újra és újra felbukkanó téma az Isten ítélete. Így tehát nyilvánvaló, hogy felelősek vagyunk a tetteinkért, különben Isten nem ítélné meg minket. „Az igazat és a hamisat megítéli az Isten” (3,17), „kiválogatja” (3,18) a jókat a gonoszok közül, de majd csak a végső ítéletben. Ad időt „minden akaratnak”, lehetőséget a sorsok, eszmék kibontakozására. Isten soha nem törli meg az ember szabad döntését, megengedi a rossz létezését is a világtörténelem lezárásáig. Addig is amíg ez eljön, „hosszan túr érettünk, nem akarván, hogy némelyek elveszenek, hanem hogy mindenki megtérésre jusson” (2 Pét. 3.9). A megtérésre a Biblia alapvetően két kifejezést használ: a gondolkodásmód megváltozását (metanoia) és a visszafordulást (episztréfó). Hogy az emberek gondolkodásmódja, értékítélete megváltozzon, hogy visszaforduljunk Istenhez, ennek egyik eszköze az, hogy felismerjük az élet múlandóságát és önmagában való hiábavalóságát. Salamon egy átütő erejű kijelentéssel párhuzamot von az ember elmúlása és az állatok elpusztulása között. „Az emberek fiainak vége hasonló az oktalan állatnak végéhez, és egyenlő végök van azoknak; a mint meghal egyik, úgy meghal a másik is, és ugyanazon egy lélek van mindenikben; és az embernek nagyobb méltósága nincs az oktalan állatoknál, mert minden hiábavalóság” (3.19). E kijelentése kapcsán Salamont annyi vád érte, hogy felsorolni is lehetetlen lenne. Nevezték elmaradottnak, pesszimistának, „testi gondolkodásúnak”, rövidlátónak, stb. stb. A megsebzett emberi büszkeség és tudatlanság reakciói ezek. E munka keretein belül nincs hely arra, hogy a halhatatlan lélek létének vagy nemlétének kérdését boncolgassuk, mindenesetre Salamon tényként kezeli azt, amiről a Biblia számtalan helye tanúságot tesz, hogy nekünk sincs halhatatlan lelkünk, éppúgy, ahogyan az állatvilágnak sincsen. Minden „pára” és „lehelet”. Nincs méltóságunk, a porból jöttünk és porrá leszünk (3,20). Ki képzeleg arról, hogy a mi lelkünk felmegy-e, az állatok lelke merre megy, és mi értelme van az ilyen fantazmagóriák kergetésének? Ebben a földi életben dől el az örök sorsunk, akár van halhatatlan lelkünk, akár sincsen. „Elvégezett dolog, hogy az emberek egyszer meghaljanak, azután az ítélet”. (Zsid. 9.27). Hogy mi van, vagy mi nincs a síron túl, ebből a szempontból tökéletesen közömbös.

Az, hogy az emberek a „hamisságot és latorságot” üzik (3,16) megmutatja, hogy nincsenek tisztában sem Isten személyével, sem terveivel, és nem számolnak Isten ítéletével sem. Így tehát hasonló az oktalan állatokhoz” (3,19), és sorsuk is hasonló lesz ezekéhez. A porból a porba, a korábbi nemlétből a megsemmisülésbe tartanak. Olyanok lesznek, mintha soha nem is lettek volna, az örökkévalóságra szóló értelme nem volt az életüknek. Mi volt tehát az a rövid epizód, amit földi életnek nevezünk? „Pára”, elszálló „lehelet” és hiábavalóság.

Összefoglalás: élvezzük az élet örömeit, ez a részünk e világban 3,22

3.22 Azért úgy láttam, hogy semmi sincs jobb, mint hogy az ember örvendezzen az ő dolgaiban, mivelhogy ez az ő része e világban: mert ki hozhatja őt vissza, hogy lássa, mi lesz ő utána?

Mit tegyünk tehát? Tartsuk szem előtt, hogy Isten ítéletet fog tartani (3,17), kiválogatja majd a jókat a gonoszok közül (3,18). Ennek fényében éljük az életünket, s amíg lehetőségünk van rá, „örvendezzünk a dolgainkban” (3,22), mert „ez a mi részünk”. Ez a mondás különösen azt a körülményt figyelembe véve helyénvaló, hogy az emberek - amint azt Salamon megmutatta - nincsenek tisztában Isten tervével, és nem tudják, mit tartogat számukra a jövő, „senki sem hozhatja őt vissza, hogy lássa, mi történik utána”.

V/2. E világ igazságtalan II. – jelen van a nyomorgatás: vagy mások engem, vagy én magamat

Az uralom romlott 4,1-3

4.1 Viszont látám én mind a nyomorgatásokat, a melyek a nap alatt történnek, és ímé, nyilván van azoknak, a kik nyomorgattatnak, könnyhullatások, és vígasztalójok nincs nekik; és az őket nyomorgatóknak kezeiből erőszakított szenvednek, és vígasztalójuk nincs nekik. 4.2 És dicsérem én a megholtakat, a kik már meghaltak vala, az élők felett, a kik még élnek; 4.3 De mind a kettőnél boldogabbnak azt, a ki még nem lett, a ki nem látta azt a gonosz dolgot, a mely a nap alatt történik.

A 4. fejezet első néhány verse azt a mély fájdalmat fejezi ki, amit a bűnös világ égbekiáltó igazságtalansága és az emberek gaztettei okoznak. Az elnyomás és minden, ami azzal együtt jár, még mindig része az emberiség történelmének, és lesz is, amíg a bűn uralkodik. Igazságtalanság és jóvá nem tett jogsértő cselekedetek jellemzik az elmúlt majdnem hatezer évet. Olyan mély a bánata ezek miatt az állapotok miatt, hogy kijelenti: mind az élőknek, mind a halottaknak jobb lett volna, ha sohasem léteztek volna. A hatalmon levők gonoszságai tűrhetetlenné teszik történelmünket a természetes igazságérzettel rendelkező ember számára, éppúgy régen, mint ma, azt a vágyat ébresztve fel benne, hogy véget vessen valami módon ennek. Vajon az igazságért és a jogosságért küzdő emberek, akik szükség esetén vállalnak minden következményt, nem úgy gondolkodnak, hogy az elnyomásnál és a kizsákmányolásnál még a halál is jobb? Nem is látjuk a „nap alatt” történő vérlázító iszonyatok valódi mélységeit, ha néha-néha fellebben a fátyol, már az is sok egy embernek – s vajon mit érezhet Isten, aki mindent lát és tud e tengernyi borzalom láttán? Hogyan képes elviselni, és mekkora szeretet kell ahhoz, hogy eltűrje – értünk? Salamon nem javasol forradalmat, ahogyan a Biblia sem, mert igazából semmi sem változik – mások kerülnek felülre, akik hamarosan ott folytatják, ahol elődeik abbahagyták, legfeljebb a kizsákmányolás lesz valamivel kifinomultabb és rejtettebb.

Az emberek irigyek, és megtagadják maguktól a jót a fukarság miatt 4,4-8

4.4 És látám én, hogy minden dolgát és minden ügyes cselekedetét az ember az ő felebarátja iránt való irigységből rendeli; annakokáért ez is hiábavalóság és lélekfájdalom! 4.5 A bolond egybekapcsolja a kezeit, és megemészteti a maga testét. 4.6 Jobb egy teljes marok nyugalommal, mint mind a két maroknak teljessége nagy munkával és lelki gyötrellemmel. 4.7 Viszont láték a nap alatt más hiábavalóságot. 4.8 Van oly ember, a ki egymaga van és nincs vele másik, sem fia, sem atyjafia nincs; mindazáltal nincs vége minden ő fáradságának, és az ő szeme is meg nem

elégszik gazdagsággal, hogy azt mondaná: vajjon kinek munkálkodom, hogy az én lelkemet minden jótól megfosztom? Ez is hiábavalóság és gonosz foglalatosság!

A hatalmasok gonoszságai az irigységből és a bírvágyból táplálkoznak – erre az alapra pedig nem lehet maradandót építeni. Salamon a következő versekben három magatartásformát vázol, két szélsőséget és az arany középutat, a megelégedettséget. Az első, amikor a „bolond egybekapcsolja a kezeit, és megemészti a maga testét” (4.5). „Ó, én nem törekszem, nem irigykedem” – mondja az ilyen ember, de a lustasága miatt semmibe nem fog, semmit nem tesz, ezért „megemészti a maga testét”, feléli amiye van és semmije sem marad, nincstelen lesz. Ez ostoba magatartás. Jó a munkálkodás megelégedettséggel: „jobb egy teljes marok nyugalommal, mint mind a két maroknak teljessége nagy munkával és lelki gyötrellemmel” (4,6). Ez az arany középut. Salamon írja a 127. zsoltárban: „Hiába néktek korán felkelnetek, későn feküdnötök, fáradsággal szerzett kenyeret ennetek! Szerelmesének álmában ad eleget” (Zsolt. 127,2). A másik véglet, amikor valaki szorgalmas ugyan, de a felhalmozás vágya vezérli, s ez arra viszi őt, hogy önmagától is megtagadjon mindent, még akkor is, ha nincs akinek átadja az összekuporgatott javait. Ez valóban „hiábavalóság és gonosz foglalatosság!” (4,8).

Egy jó dolog az életben: a házasság dicsérete 4,9-12

4.9 Sokkal jobban van dolga a kettőnek, hogynem az egynek; mert azoknak jó jutalmok vala az ő munkájokból. 4.10 Mert ha elesnek is, az egyik felemeli a társát. Jaj pedig az egyedülvalónak, ha elesik, és nincsen, a ki őt felemelje. 4.11 Hogyha együtt feküsznek is ketten, megmelegszenek; az egyedülvaló pedig mimódon melegedhetik meg? 4.12 Ha az egyiket megtámadja is valaki, ketten ellene állhatnak annak; és a hármas kötél nem hamar szakad el.

A társas kapcsolatok minden formája áldás, úgy a barátság mint a házasság. Az „együtt feküsznek” és a „hármas kötél” a házasságra utal. Ebben teljesedhet ki az ember, s gyakorlati szempontokból is sok haszna van. A hármas kötél utalhat Istenre, mint aki összefogja a másik „két szálát”, de utalhat a gyermekáldásra is. A gyermek a szülők szeretetét és összetartozását szorosabbra fűzi, elmélyíti az egymás iránti és a gyermek iránt érzett felelősségtudatot.

Más jó dolog az életben: a bölcsesség 4-13-14

4.13 Jobb a szükölködő, de bölcs gyermek a vén és bolond királynál, a ki nem szenved el az intést többé. 4.14 Mert az a fogságból is uralkodásra megy, holott ennek országában szegénységben született.

Salamon már korábban is utalt rá, hogy a bölcsesség hasznos, s itt újra visszatér erre a témára egy-két gondolat erejéig. Pusztán a bölcsességgel is be lehet látni a társas kapcsolatok előnyeit (4,9-12), itt pedig arról szól, hogy az előrejutásban is nagy szerepe van. Az itt hozott példára Bibliai párhuzam is van: a bölcsességgel megáldott József Isten által uralkodóvá lett, s hiába volt valaki uralkodó (pl. a kivonulás fáraója), bölcsesség híján elveszett.

Mégis: a halál lezár mindent, és nem lesz emlékezet 4,15-16

4.15 Láttam a nap alatt járó minden élőket a második gyermek mellett; a ki amannak helyére lépendő vala. 4.16 És hogy az egész sokaságnak nincs vége, mindazoknak, a kiknek ő élén volt; mindazáltal az utánok valók már semmit nem örvendeztek ő benne. Mert ez is hiábavalóság és lelki gyötrellem!

A múlandóság általános alapelv, ami a nemzedékek váltakozásában is szembetűnik. Lehet, hogy a bölcs ifjú király lett, de az uralkodásának vége lett, s át kellett adnia a helyét az utána következőknek. Őt is elfelejtették a nemzedékek váltakozása során. Itt újra felbukkan a hírnév mulandóságának kérdése.

V/3: Mindezek mellett Isten figyel ránk – ne viselkedjünk bolond módjára 5,1-7

5.1 Őrizd meg lábaidat, mikor az Istennek házához mégy, mert hallgatás végett közeledned jobb, hogynem a bolondok módja szerint áldozatot adni; mert ezek nem tudják, hogy gonoszt cselekesznek. 5.2 Ne gyorsalkodjál a te száddal, és a te elméd ne siessen valamit szólni Isten előtt; mert az Isten mennyben van, te pedig e földön, azért a te beszéded kevés legyen; 5.3 Mert álom szokott következni a sok foglalatosságból; és a sok beszédből bolond beszéd. 5.4 Mikor Istennek fogadást téssz, ne halogasd annak megadását; mert nem gyönyörködik a bolondokban. A mit fogadsz, megteljesítsd! 5.5 Jobb hogy ne fogadj, hogynem mint fogadj és ne teljesítsd be. 5.6 Ne engedd a te szádnak, hogy bűnre kötelezze testedet, és ne mondd az angyal előtt, hogy tévedésből esett ez; hogy az Isten a te beszéded miatt fel ne háborodjék, és el ne veszesse a te kezeidnek munkáját. 5.7 Mert a sok álomban a hiábavalóság is és a beszéd is sok; hanem az Istent féljed.

Mivel minden múlandó és „pára” (Istent kivéve), ezért Salamon ebben a szakaszban arra int, hogy bölcsen viseljük magunkat Isten előtt, hogy istentiszteletünk ne legyen hiábavaló. Itt Bölcs Salamon felhívja a figyelmünket arra, hogy meggondoltan menjünk az Úr házához: „Őrizd meg lábaidat, mikor az Istennek házához mégy” (5,1). Ne hozz a bolondok módjára áldozatot. Ne gyorsalkodj a száddal, ne siess bármit mondani az Úr előtt. Légy meggondolt és egyenes, ha az Úr házában vagy. A végtelenül Szent Isten van jelen az Úr házában. Ő ismeri minden rejtett gondolatunkat, minden titkos bűnünket, előle semmit el nem tudunk rejteni. Hogyan jövünk hát az Úr házába? Félelemmel és reszketéssel (Zsolt. 2.11), kevés beszéddel, meggondoltan kell az Úr házába jönnünk – Istenhez. A bűnösnek a végtelenül szenthez. A tisztátalannak a tisztához. A szabadításra szorulónak a Szabadítóhoz. S ennek a félelemnek nem primitív félelemnek kell lennie, hogy félünk az ismeretlentől. A félelemnek szent félelemnek kell lennie, éppen azért, mert ismerjük az Urat. Nem a káros, hanem az egészséges félelemre van szükségünk. Isten megemésztő tűz a bűnnek. Feltehetjük a kérdést Ésaías prófétával: „ki lakhatik közülünk megemésztő tűzzel, ki lakhatik közülünk örök hőséggel?” (Ésa. 33,14). Melyik szentségtelen ember lakhat a szent Istennel? Melyik bűnös tudja elviselni a végtelenül szent és tiszta Isten jelenlétét? Isten házában az embernek elsősorban hallgatnia kell, és odafigyelnie Istenre. Ahol Isten jelen van, ott van Isten háza. Emlékezzünk vissza az égő csipkebokorra. Mózes látja a bokrot és közel megy, amikor megszólal az Úr: „Ne jőjj ide közel, oldd le a te saruidat lábaidról; mert a hely, a melyen állasz, szent föld.” (2 Móz. 3.5). Mózes leborul – és csendben marad. Isten beszél, az ember hallgat. Őrizd meg lábaidat, mikor az Istennek házához mégy – mert miért is mégy az Úr házába?

Azt mondd: az Úrhoz akarsz kiáltani, őt dicsérni és imádni – rendben van, de meggondoltad-e, mit jelent ez? Az Úr házában ott állsz Isten előtt. Ha egy földi hatalmasság elé megyünk, akiről tudjuk, hogy hatalma van az életünk és a halálunk felett, vajon ugyanúgy viselkedünk és érzünk-e mint a hétköznapiakon? Ekkor megilletődöttek vagyunk, ugyebár? És érezzük a lelkünkben, hogy őszintének kell lenünk.

Amit mondasz, amilyen szándékod van, vajon őszinte-e Isten előtt? Embereknek lehet bizonygatni az őszinteségünket, Istennek azonban felesleges. Ő egyetlen őszinteséget ismer el, és semmi mást: ha az életed kifejezi azt, amit mondasz. Ha azt mondjuk, hogy Istenéi vagyunk, de nem engedjük, hogy az Ő hatalma meg is látsszon az életünkön, akkor hazudunk Istennek. Őt pedig hazugsággal dicsérni, Megváltónak nevezni, pedig nem engedjük magunkat megváltani, Gyógyítónak hívni, pedig mi szeretjük a bűnbetegséget, Megtisztítónknak nevezni,

holott szeretjük sárral, bűnnel összekenni magunkat – vajon mi ez Istennel szemben? A legenyhébb kifejezés a balgaság az ilyen magatartásra. Nem attól leszünk igazak Isten előtt, ha nem teszünk rosszat, hanem a mi igazságunk egyedül az Úr. „Az Úr a mi igazságunk!” (Jer. 23.6). Ha mi sem tudunk magunkra semmit, ha az Úr megszabadított a bűneinktől, akkor hálával és szeretettel kell Istennek megköszönnünk a szabadítást. De „*örizd meg lábaidat, mikor az Istennek házához mégy, mert hallgatás végett közeledned jobb, hogynem a bolondok módja szerint áldozatot adni*” Előbb a bűnbánat, aztán a megtisztulás és a szabadítás. Ezután jöhet a hálaáldozat. Ha nem tudunk semmit magunkra, ha tisztának érezzük magunkat a bűntől, hálás szeretetet és örömet kell éreznünk. Ha azonban lusták voltunk magunkat megvizsgálni, és azért nem tudunk semmit magunkra, mert nem is kerestünk magunkon semmit, akkor a bolondok módjára viszünk az Úrnak hálaáldozatot.

Az pedig végképpen bolondság, ha valaki Istent akarja lekenyerezni, meg kívánja vásárolni az Úr kegyeit nagylelkűnek gondolt áldozatával. Ez sértés Istenre nézve. „Az Úr a föld s annak teljessége” (Zsolt. 24.1). „Mivel menjek eleibe az Úrnak? Hajlongjak-é a magasságos Istennek? Égőáldozatokkal menjek-é elébe, esztendő borjúkkal?! Kedvét leli-é az Úr ezernyi kosokban, vagy tízezer olaj-patakokban? Elsőszülöttemet adjam-é vétkemért, vagy méhem gyümölcsét lelkemnek bűnéért?! Megjelentette néked, oh ember, mi légyen a jó, és mit kíván az Úr te tőled! Csak azt, hogy igazságot cselekedjél, szeressed az irgalmasságot, és hogy alázatosan járj a te Isteneddel” (Mik. 6.6-8).

Örizz meg lábaidat, mikor az Istennek házához mégy – mondja a prédikátor. Mehetünk az Úr házába Őt dicsérni és imádni. Persze mehetünk másért is. Mehetünk azért, hogy az Ő segítségét kérjük. De vajon meggondoljuk-e, hogy mit jelent ez?

Vajon világi kívánságok, gyermekes gondok, csekélységek miatt hívjuk segítségül, talán olyanok miatt is, amelyet másnapra elfelejtünk – és elfelejtjük azt az egyáltalán nem csekély dolgot is, hogy a Legszentebbet és a Legdicsőségesebbet hívtuk segítségül?

Még egy orvos is türelmetlen lesz, és joggal, ha a szülők minden csekélység miatt érte küldenek, de úgy, hogy már minden elmúlt, amikor megérkezik, sőt a szülők szinte el is felejtik, hogy miért is hívták őt. Vajon a Mindenható megengedi-e hogy így bánjanak Vele?

Nyilván, Isten szereti az embert, és nyilvánvalóan szabad az Ő segítségét kérni, de nem hiába mondja a Prédikátor: „Ne gyorsalkodjál a te száddal.” Ha Istenhez fordulunk, nem szabad elfelejteni, hogy én, az ember vagyok feltétlen engedelmességre kötelezve, és az ima, amit Istenhez intézek, feltétlenül kötelez engem. Kérheted egy ember segítségét, és el is feledkezhetsz róla. Kérheted valaki támogatását, és ha megjön a segítség, mondhatod: „nem erre kértelek”. De ha Isten segítségét kérted, meg vagy kötve, arra vagy kötelezve, hogy a segítséget úgy fogadd el, ahogyan Ő azt jónak látja. Ha a segítségről az kezd kiderülni, hogy egyáltalán nem olyan, amilyenre gondoltam, ha a segítség nehezebbnek látszik, mint a probléma, aminek megoldását kértem, akkor is ezt el kell fogadnom, és hitben, hálával segítségnek kell neveznem.

Vagy talán azért jövünk az Úr házába, hogy fogadást tegyünk az Úrnak valamire? Ebben azután különösen meggondoltnak kell lennie az embernek.

Péld. 20.25. szerint „*Tör az embernek meggondolatlanul mondani: szent, és a fogadástétel után megfontolni.*”

Ugyancsak Salamon mondja **Préd. 5.4-5**-ben: „*Mikor Istennek fogadást teszel, ne halogasd annak megadását; mert nem gyönyörködik a bolondokban. Amit fogadsz, megteljesítsd! Jobb hogy ne fogadj, hogynem mint fogadj és ne teljesítsd be.*” Inkább ne fogadj. Senki sem kényszerít a fogadásra – de ha megtetted, ha meggondoltad, megfontoltad és eldöntötted, akkor add meg Istennek, amit oda szántál, mert az Úr nem gyönyörködik a bolondokban.

Vigyázz, mikor az Istennek házához mégy, mondja az Ige, mert ez veszélyes dolog. Igazán veszélyes dolog az Úr házához menni, csak sokszor nem gondolunk erre. Veszélyes, mert az Isten házában az igazságot fogjuk meghallani. Épülésre természetesen, de vigyázat - az építő beszéd egyáltalán nem felelősség nélküli szószaporítás, semmi más nincs, ami ennyire

kötelezné az embert. És Isten házában az igazságot fogod megtudni, még hozzá talán épp azt az igazságot, a melyet már szinte tudtál is, de inkább elbújtál előle. Azt az igazságot talán, amelytől fél az ember, hogy szembesülnie kell vele, aminél százszor kényelmesebb és kívánatosabb a „békesség és biztonság” hamis ígérete, és milyen szívesen hajlik erre az emberi szív!

Nem a lelkésztől, vagy a szolgálatttevőtől fogod az igazságot megtudni, mert az ő személye egyáltalán nem számít, hanem Istentől, Isten előtt. Isten házában jelen van Valaki, aki tudja, hogy éppen te megtudtad az igazságot. Rettenetes ez az együtt-tudás, és ettől az ember nem szabadulhat, nem mehet vissza a tudatlanságba, bűn nélkül nem ússzuk meg, ha nem engedelmessé válnak az igazságnak. A megismert, de nem élt igazság ítélőnké lesz az utolsó napon. Ezt mondja Jézus: „Aki megvet engem és nem veszi be az én beszédeimet, van annak, aki őt kárhoztassa: a beszéd, a melyet szólottam, az kárhoztatja azt az utolsó napon” (Ján. 12.48).

Vigyázz, mert többet megtudhatsz az Úr házában, mint amit szeretnél. Talán megtudhatod a legszörnyűbbet is, hogy amit magadról állítottál, hogy szívesen megismernéd és követnéd az igazságot, az nem egészen igaz. Van igazság, amit szívesen hall az ember, de van igazság, ami fájdalmas és kellemetlen. Egyetlen ösztön sem olyan erős az emberben, mint az életöztön: ha jön a halál, mind azt kérjük, hogy ne haljunk még meg, hadd élhessünk - csak még egy kicsit. De a világnak meghalni az önmegtágadásban éppen olyan keserű mint a halál, meghalni az ének éppen olyan keserves, mint a fizikai elmúlás. És az Úr házában éppen ezt az igazságot fogjuk megtudni, hogy meg kell halni az ének, meg kell halni a bűnnek, meg kell halni a világnak. És ha Isten megtudja, hogy te megtudtad – ami persze elkerülhetetlen -, akkor semmiféle kibúvó nem fog segíteni többé, soha-soha többé.

Miért jönnek még az emberek az Úr házába? Bajban, gondban vigasztalásért? Valamilyen földi betegség, veszedelem, szükség dolgában? Erről nem beszélnek Isten házában, legalábbis nem elsőként. Elsőként a bűnről beszélnek, amiről szükséges is, hogy beszéljenek, hogy bűnös ember vagy, hogy Isten előtt bűnös vagy, amit korábban talán csak sejtettél. Erről kell beszélni elsőként, mert ehhez képest, ha valaki ezt igazán megérti, minden más földi dolog eltölpül. Ha vigasztalásért jöttél az Úr házába, bizony nem azt kapod, amire számítottál. Ahelyett, hogy segítenének levenni a válladról a terheket, ahelyett hogy emberi vigaszt adnának, még nyomasztóbb terhet tesznek rád. Rámutatnak a bűnös voltodra. Aztán arról beszélnek, valóságosan épülésre, hogy van vigasz a bűnbánóknak, van megváltás a bűnösöknek. Ugye ez egy igen sajtós módja a vigasztalásnak.

Talán igazságtalanságot követtek el veled szemben, lehetséges, hogy te ártatlan és szeretetre méltó vagy, bántalmaztak, gúnyoltak, és ide jöttél, hogy menedéket talájl – egy szörnyűbb dologgal kell szembesülnöd az Úr házában. Isten házában nem Rólad és Rólam van szó, legalábbis nem elsőként, hanem valami másról. Arról az iszonyatos tettről van szó, amit senki ember nem láthatott volna előre, amelyhez fogható sem azelőtt nem volt, sem ezután nem lesz soha. Arról, hogy az emberiség nem csak úgy tudatlanul szembeszegült Istennel, hanem diadalmasan megragadta és keresztre feszítette Istent, alávaló módon meggyilkolta Jézus Krisztust.

Egy bünt, egy égbekiáltó bünt helyeznek a lelkiismeretedre, hogy Te is részes vagy az egyetlen ártatlan ember, Jézus szenvedésében és halálában – mivel mindannyian bűnösök vagyunk, mindannyian okai vagyunk Jézus halálának. Határozott módja ez annak, hogy eloszlassa az ember komor és szomorú gondolataidat: ad még valami szörnyűségesebbet, hogy afölött sírjunk.

Őrizd meg lábaidat, mikor az Istennek házához mégy, mondja Salamon. Miért vigyázzak még, mindezekon kívül? Mert ott azt kínálják föl neked, ami mindennél fenségesebb, tisztább és szentebb, többet ér mindennél, amire vágyhattál korábban, és többet, mint amit ember valaha is elképzelni merészelt volna: Isten barátságát. De ez is félelmetes dolog, mert mély barátság csak a rokonlelkek, egymáshoz hasonlók között lehet. Isten pedig azt akarja, hogy Jézus

Krisztushoz legyünk hasonlóak. Ezt mondta a Jézus: „Nem feljebb való a tanítvány az ő mesterénél; hanem mikor tökéletes lesz, mindenki olyan lesz, mint a mestere” (Luk. 6.40).

De még ha félelemmel és reszketéssel is kell jönnünk az Úr házába, az egyetlen igazi segítséget, az egyetlen igazi vigaszt itt kaphatja meg az ember. Van menekülés, van megváltás az ember számunkra. Van kegyelem, van szeretet, bűnbocsánat, van békeség és üdvösség – és mindez ajándékképpen. Mindezt megtudhatja az ember az Úr házában. Megtudhat még valamit: Isten mérhetetlen és valóságos szenvedést vállalt magára az emberért, ami messze meghaladja az egyes emberek és az egész emberiség bűn miatti szenvedését. Melyik szülő ne szenvedne, ha a gyermeke, aki szeret, rossz dolgokat művel, amelyekbe akár bele is halhat? S vajon Isten, aki szeret minden embert, nem szenved, ha látja, hogy a vesztünkbe rohanunk? Maga az Úr Isten leszállt közénk, eljött emberként, ide a Földre. Hús volt a húsunkból, vér a vérünkől, mindent, amit mi elszenvedhetünk valaha is, elszenvedett – értünk. Senki nem mondhatja, hogy Isten nem ismeri a helyzetünket.

Szenvedett Jézus, mind életében, a bűn foglyai között élve, szenvedett az ő áldozata során. Szened, látva ezt a temérdek bűnt a világunkban. Ennyi szenvedés mögött egy hatalmas igazságnak, egy félelmetes oknak kell rejtőzködni: olyan súlyos a bűn, hogy egyedül csak így – Isten végtelen személyes áldozata által – volt lehetséges legyőzni azt örökre, és tökéletesen, véglegesen kiiktatni azt a világmindenségből. Ez által az áldozat által lehet megmenteni az emberiség maradékát, akik szabadulni akarnak a bűnből.

Ez az ésszel felfoghatatlan óriási áldozat, Jézus áldozata az, ami feleszméltetheti az embert, megmutatja, hogy mennyire rossz a bűn, ha Isten egyszülött fiának kellett ezért meghalnia, hogy az embernek élete lehessen. Erre mutatott előre a templomszolgálat, az áldozatok - mindezt megtudhatta az, aki az Úr házába ment.

„Ne engedd a te szádnak, hogy bűnre kötelezze a testedet” (5,6) – írja Salamon. Általában is igaz ez: megígérünk valamit, azután kiderül, hogy az rossz, de mégis megtesszük, mert kisebb bajnak értékeljük az Isten elleni vétkezést, mint azt, hogy az emberek szemében szélkakasnak látsszunk. Legjobb a gyökerénél megragadni a problémát: ne kötelezzük magunkat rosszra, figyeljünk oda jobban a beszédünkre. Miután szándékosan megtettük a rosszat, még csak véletlenül se mentegessük magunkat egy hazugsággal, „ne mondd az angyal előtt, hogy tévedésből esett ez; hogy az Isten a te beszéded miatt fel ne háborodjék, és el ne veszesse a te kezeidnek munkáját” (5,6). Angyalok jegyzik minden szavunkat – lejegyezték azt is, amikor bűnre köteleztük magunkat, s lejegyzik azt is, amikor hazugsággal próbálnánk kibújni a felelősség alól. Mi is felháborodnánk, és joggal, ha valaki a szemünkbe hazudna – mennyivel inkább kell figyelnünk arra, hogy mindig egyenesek legyünk Teremtőnkkel szemben, aki maga a szeretet, a jóság, az igazság – és a hazugságot utálja. Itt a szövegösszefüggésben ez a kijelentés az előző vershez kapcsolódik: a be nem váltott fogadalom bűn, ezért ne tegyünk olyan fogadalmat valamiféle ájtatos felbuzdulásból, amit nem tudunk teljesíteni, s ne mondjuk az angyal előtt, hogy „tévedés volt”. A szent dolgokkal rendkívül megfontoltak legyünk. „Mert a sok álomban a hiábavalóság is és a beszéd is sok; hanem az Istent féljed” (5,7) – folytatja a Prédikátor, ami szó szerinti fordításban ennyit tesz: „a sok álom hiábavalósághoz vezet, a sok szó nemkülönben”. Ne lustálkodjunk, de legyünk sok beszédűek, hanem az Istent féljük – ami értelmes alázatot és az iránta való odaadást jelenti.

V/4: E világ igazságtalan III – a gazdagság hiábavaló (5,8-20)

Salamon ebben a szakaszban továbbfűzi az igazságtalan világ megfigyeléséből származó gondolatait. Beszél a szegények kizsákmányolásáról, és most a gazdagokra vet néhány pillantást.

A haszonért igazságtalanok a hatalmasok 5,8-10

5.8 Ha a szegényeknek nyomoríttatását, és a törvénynek és igazságnak elfordíttatását látod a tartományban: ne csudálkozzál e dolgon; mert egyik

felsőrendű vigyáz a másik felsőrendűre, és ezek felett még felsőbbrendűek vannak. 5.9 Az ország haszna pedig mindenekfelett a földművelést kedvelő király. 5.10 Aki szereti a pénzt, nem telik be pénzzel, és a ki szereti a sokaságot nem telik be jövedelemmel. Ez is hiábavalóság.

Miután Salamon kijelentette, hogy az ember a cselekedeteit a „felebarátja iránti irigységből rendeli” (4,4), megvizsgálja, hogy a nyomorgatók vagyonfelhalmozásának van-e haszna, illetve egyáltalán a gazdagságra való törekvésnek.. Azzal vezeti be a gondolatait, hogy ebben a világban sajnos természetes dolog a szegények nyomorgatása (nem mint ha helyes lenne, vagy Isten ezt elfogadná). A hatalommal való visszaélés alapvető jellemzője az emberi világnak a kezdetektől fogva mindaddig, amíg Isten le nem zárja a történelmünket. A különböző rendű és rangú hivatalnokok legfőbb foglalatossága, hogy minden lehetséges módon, mielőbb pénzt gyűjtsenek, s nem számít, hogy milyen árat fizetnek érte az alattuk levők. Ezek a tisztviselők nem arra ügyelnek, hogy megvédjék a szegényeket és elnyomottakat (vö. 4,1), hanem arra, hogy megtalálják a módját, hogyan préselhetnek ki több bevételt az irányításuk alatt álló tisztviselőkből, azok pedig az alattuk levőkből, így aztán a legalsó szinten levők, a szegények fizetik meg az árat mindennek. Ennek az egész romlott rendszernek az élén a király áll, aki maga húz hasznot az elnyomottak földjeiből. (A 8. vers más fordítás szerint így hangzik: „a föld jövedelmét mindegyik elveszi, maga a király húz hasznot a mezőkből”.) Ezek a romlott tisztviselők erőszakkal elvehetik mindazt, amiért az ember dolgozik: „a föld jövedelmét”. Akinek sok pénze van, még többet akar, a milliomos milliárdokat, a milliárdos százmilliárdokat. Feneketlen zsák ez, s hozzájárul az elnyomás fenntartásához és fokozásához is. Ebben a világban gyorsan meggazdagodni, vagy gyorsan növelni a vagyont (nagyon ritka kivételtől eltekintve) csak mások kizsákmányolása által lehet, s az idézet törvényszerűség arra mutat, hogy nem számíthatnak az elnyomottak arra, hogy a felettük levők egyszer csak megelégednek az eddig összeharácsolt javaikkal, s ezáltal könnyebb lesz a sorsuk.

Hiába a gazdagság, ha megfosztjuk magunkat az örömtől, mert a halál mindent lezár 5,11-17

5.11 Mikor megszorodik a jószág, megszorodnak annak megemésztői is; mi haszna van azért benne urának, hanem hogy csak reá néz szemével? 5.12 Édes az álom a munkásnak, akár sokat, akár keveset egyék; a gazdagnak pedig bővülködése nem hagyja őt aludni. 5.13 Van gonosz nyavalya, a melyet láttam a nap alatt: az ő urának veszedelmére tartott gazdagság; 5.14 Ugyanis az a gazdagság elvész valami szerencsétlen eset miatt, és ha fia született néki, annak kezében nem lesz semmi. 5.15 Amint kijött az ő anyjának méhéből, mezítelen megy ismét el, a mint jött vala: és semmit nem vesz el munkájáért, a mit kezében elvinne. 5.16 Annakokáért ez is gonosz nyavalya, hogy a mint jött, a képen megy el. Mi haszna van néki abban, hogy a szélnek munkálkodott? 5.17 És hogy az ő teljes életében a setétben evett, sokszori haraggal, keserőséggel és búsulással?

Nem érdemes irigyelni a gazdagokat és az ebül szerzett vagyont. Először is azért, mert olyan gondokkal jár a megnövekedett gazdagság, amelyek fokozott terhet jelentenek a gazdájának. A pénzsóvár embernek állandóan résen kell lennie, hogy megvédje vagyonát azoknak az embereknek az egyre növekvő seregétől, akik igyekeznek fogyasztani a javait. Salamon ezért azt a gúnyos kérdést teszi föl, hogy mi haszna van a kapzsi embernek a nagyobb gazdagságból azon kívül, „hogy rajta tarthatja a szemét”? Salamon azzal érvel, hogy ha egy kapzsi embernek nő a vagyona, annak csak az lesz az eredménye, hogy többet fog nyugtalankodni és éberem öröködni, ahelyett hogy több örömben lenne része.

Másodszor azért, mert a jó lelkiismerettel végzett munka, a megelégedettség olyan nyugalmat ad, amit a pénzsóvár ember nem ismer, mert vagy azon töri a fejét pihenés helyett is, hogy hogyan szerezzen még többet, vagy azon aggódik, nehogy elveszítsen valamit.

Harmadszor azért, mert a vagyon teljességgel el is vesztet valamilyen szerencsétlenség miatt. „Ebül szerzett jószág ebül vész el” – tartja a népi megfigyelés is. Ha addig azzal áltatta magát a kapzsi ember, hogy utódainak gyűjt, a vagyon elvesztésekor ez dupla csapás és fájdalom az illetőn, amit azután sokan nem is bírnak elhordozni.

Ahogy meztelenül jött az ember a világra, úgy távozik innen az ember, és a vagyonából az égvilágon semmit nem vihet magával. Mi haszna volt abban, hogy „a szélnek munkálkodott”? Megtagadott magától mindent, stressz, harag, keserűség, búsulás kísérte az életét, és mi értelme volt önmaga sanyargatásának? Mit ért el vele? A vagyon oda, ő pedig elmegey ebből a világból. Hiábavalóság volt minden, amit tett.

Összefoglalás: élvezzük az élet örömeit, mert ez is Isten ajándéka 5,18-20

5.18 Ez azért a jó, a melyet én láttam, hogy szép dolog enni és inni, és jól élni minden ő munkájából, a melylyel fásztotta magát a nap alatt, az ő élete napjainak száma szerint, a melyeket adott néki az Isten; mert ez az ő része. 5.19 És a mely embernek adott Isten gazdagságot és kincseket, és a kinek megengedte, hogy egyék abból és az ő részét elvegye, és örvendezzen az ő munkájának: ez az Istennek ajándéka! 5.20 Mert nem sokat emlékezik meg az ilyen az ő élete napjainak számáról, mivelhogy az ő szívének örömét az Isten kedveli.

A gazdagság önmagában csak rabságot jelent, hiábavaló, értelmetlen vesződséget, önemésztést, csalódást. A legfontosabbat, az örömet, nem adhatja meg. Az Istentől távol nem létezik igazi öröm. A Prédikátor azt a következtetést vonja le, hogy az a jó és kellemes dolog az ember számára, ha eszik és iszik, és teljes mértékig élvezi a jót, amelyet kapott a Teremtőtől. Ha Isten gazdagságot és jólétet adott neki, és megadta a lehetőséget, hogy élvezze, akkor nyugodt lelkiismerettel vegye ki belőle a részét, és örvendezzen a munkájában. Így a megelégedettség és az öröm fölébe emeli majd az élet elfogadhatatlan dolgainak. „Mert nem sokat emlékezik meg az ilyen az ő élete napjainak számáról, mivelhogy az ő szívének örömét az Isten kedveli.” Az élet élvezetének ez a képessége, ez a szívből jövő örvendezés, melyet Isten a megajándékozottaknak ad, megakadályozza, hogy az ember az élet rövidségén tépelődjön. A vagyonnak, az örömnak, minden jónak a titka ez: Isten adja ajándékol. Ha Ő van jelen, ha öröm van a szívben, akkor mit sem számít, hogy milyen rövid vagy hosszú az élet. „Szívének örömét az Isten kedveli” (5,20) – e magatartás tehát Isten helyeslésével találkozunk.

V/5: E világ igazságtalan IV. – A halál és a szomorúság jelen van, de a bölcsesség az ember hasznára van ebben a helyzetben is 6,1-7,14

Salamon folytatja a világ igazságtalanságainak felsorolását, a gazdagság hiábavalóságát taglalja tovább a mulandóság fényében. A gazdagságnál többet ér a bölcsesség, még ha ennek is vannak korlátai az emberi világban.

A halál megfoszthat az Isten ajándékaival való éleéstől, ami ugyanolyan hiábavaló, mint a folytonos emésztődés a gazdagságért 6,1-6,9

6.1 Van egy gonosz, a melyet láttam a nap alatt, és nagy baj az az emberen; 6.2 Mikor valakinek az Isten ad gazdagságot és kincseket és tisztességet, és semmi nélkül nem szűkölködik, valamit kívánhat lelkének, és az Isten nem engedi néki, hogy éljen azzal, hanem más ember él azzal: ez hiábavalóság és gonosz nyavalya! 6.3 Ha száz gyermeket szül is valaki, és sok esztendeig él, úgy hogy az ő esztendeinek napja sok, de az ő lelke a jóval meg nem elégszik, és nem lesz

temetése néki: azt mondom, hogy jobb annál az idétlen gyermek. 6.4 Mert hiábavalóságra jött, setétségben megy el, és setétséggel fedeztetik be neve, 6.5 A napot sem látta és nem ismerte; tűrhetőbb ennek állapotja, hogynem amannak. 6.6 Hogyha kétezer esztendőtt élte volna is, és a jóval nem élte: avagy nem ugyanazon egy helyre megy-e minden? 6.7 Az embernek minden munkája szájáért van; mindazáltal az ő kívánsága be nem telik. 6.8 Mert miben különbözik a bölcs a bolondtól, és miben a szegény, a ki az élők előtt járni tud? 6.9 Jobb, a mit ember szemmel lát, hogynem a lélek kívánsága; ez is hiábavalóság és a léleknek gyötrelme!

Egyes embereknek hatalmas gazdagság adatik - olyan hatalmas, hogy semmijük nem hiányzik, amit kívánnak -, de Isten nem teszi lehetővé, hogy ezt élvezhessék. Gazdagságukat valaki más élvezi helyettük. A 6:2-ben szereplő kifejezés „gonosz baj”-t vagy „rosszindulatú betegség”-et jelent. Hogy ez a gazdag ember rossz erkölcsi magatartásának a következménye-e, vagy Isten kifürkészhetetlen terveit folytán van így, erről nem szól a Prédikátor. A nem élvezett gazdagság hiábavalóságán érzett fájdalom Salamon szerint rosszabb, mint az elvetélés tragédiája. Salamon rendkívüli áldásokra utaló kifejezésekkel írja le a gazdag embert: nagy gazdagság („nem hiányzik neki semmi, bármit is kívánna” 6,2), sok utód (száz gyermek) és hosszú élet (sok évig él..., „nem lesz temetése néki” - szó szerint: „nincs temetése”, azaz mintha örökké élne („kétezer esztendőtt élte volna”). Ha valaki száz gyermeket nemzene is, és rendkívül érett kort érne meg, vagyis olyan öreg lenne, hogy úgy látszana, temetése sem lesz, de lelke nem telt el jóval - mi a haszna akkor? Az ilyen gazdag ember és a halva született gyermek között von Salamon párhuzamot. A Prédikátor a tökéletes hiábavalóság kifejezéseivel jellemzi az ilyen gyermeket: hiábavalóságra jött (azaz nem használ neki, hogy megszületik), eltűnik a sötétségben, feledésbe merül (nevét sötétség takarja), „a napot nem látta”, és soha nem tudta meg, milyen az élet. A gazdag embernek és az elvetéltnek ugyanaz a sorsa: mind egy helyre (vagyis a sírba) kerülnek. Mégis jobb az elvetéltnek, mert nyugodtabb sors jutott neki, mint a gazdagon megáldott embernek, akinek a lelke soha nem volt elégedett. Végül is egy helyre kerülnek, s az elvetélt gyermek előnyben van azzal, hogy fáradkozás nélkül jutott oda, ahova sok hiábavaló gyöttrődés után ért csak el amaz

Általános jellemző, hogy a „szájáért van az ember munkája”, kívánságait akarja kielégíteni, mégsem telik be a lelke a megszerzett dolgokkal. Noha a szegény ember tudhatja, hogyan boldogulhat a világban (a 6,8 szó szerint így hangzik: „... és mi haszna van a szegénynek abból, ha tudja, hogyan járhat az élők előtt?”), ki van téve olyan vágyaknak, amelyeket betölteni nincs anyagi lehetősége. A bölcs előnye a bolonddal szemben az, hogy megelégszik azzal „amit lát”, ami elérhető, és nem gyöttri magát lelke különféle kívánságaival. Állandóan többre, a sokszor elérhetetlenre vágyakozni értelmetlen hiábavalóság és hasztalan erőlködés. Más dolog gazdagnak lenni és egészen más dolog örvendező élethez jutni, hiába gondolják az emberek, hogy „ha több pénzem lenne, boldogabb lehetnék”. Ez tévedés – tegyük hozzá, általában az emberekre jellemző tévedés.

A bölcsességnek korlátai vannak 6,10-12

6.10 Valami van, régen ráadatott nevezete, és bizonyos dolog, hogy mi lesz az ember, és nem perlekedhetik azzal, a ki hatalmasnálánál. 6.11 Mert van sok beszéd, a mely a hiábavalóságot szaporítja; és mi haszna van az embernek abban? 6.12 Mert kicsoda tudhatja, mi legyen az embernek jó e világon, az ő hiábavaló élete napjainak száma szerint, a melyeket mintegy árnyékot tölt el? Kicsoda az, a ki megmondhatná az embernek, mi következik ő utána a nap alatt?

Salamon szerint Isten minden létező dolgot előre ismert, s azt is pontosan tudja előre, hogy kiből mi lesz. Nem azért, mintha ezt ő megfellebbezhetetlenül eleve elrendelte volna, hanem mert bölcs és mindenható, ezért pontosan tudja, hogy ki mikor mit fog dönteni – szabadságban. Van értelme vitatkozni azzal a bölcs Istennel, aki soha nem kényszerít senkit semmire, de aki az őt követni akarókat biztosan elsegíti az üdvösségre? Hiábavalóság lenne Istennel perlekedni, és az embernek semmi haszna sem származna belőle (6,11). Nem is tudjuk mi jó nekünk (6,12), ezt csak Isten tudja, és bizonyosan azt adja. Mi, bármit kitalálnánk, nem lehetne annyira jó és helyénvaló, mint a mindeneket átlátó bölcs Isten rendelése. Az ember napjai meg vannak számlálva, mulandóak (nem pedig hiábavalók), és úgy tovatűnnek, mint az árnyék. Ami az ember jövőjét illeti, nem tudja, hogy „mi következik őutána” a halál után, tehát nem képes ezt figyelembe véve alakítani az életét.

Annyit tudhat csak az ember, hogy Isten kezében van, élete mindenestül az Ő hatalma alatt áll, és öröme csak abban lehet, amit Ő ad, s amennyit ad. De ez az ismeret csak akkor áldás, ha az ember ismeri Istent, és bizalommal tud Rá tekinteni. Csak az Isten kezébe letett élet adhat nyugalmat az embernek.

Az élet szomorúságai bölcsébbé tesznek 7,1-3

7.1 Jobb a jó hír a drága kenetnél; és a halálnak napja jobb az ő születésének napjánál. 7.2 Jobb a siralmas házhoz menni, hogynem a lakodalomnak házához menni; mivelhogy minden embernek ez a vége, és az élő ember megemlékezik arról. 7.3 Jobb a szomorúság a nevetésnél; mert az orczának szomorúsága által jobbá lesz a szív.

Salamon szerint a jó nevet szerző nemes magatartás többet ér bármilyen díszes külsőségnél (az olaj a multság és a jólét jelképe is). Jobb, ha az ember jó hírnévvel érkezik életének a végére, mint ha most kezdenék az életet. Felesleges irigyelni a fiatalságot – az évek számával növekvő bölcsesség és jó hír többet ér. A megélt helyzetek, a meghozott döntések, a kipróbáltság adja az ember igazi értékét – aki most jött a világra, annak még minden ezután következik, s akár el is ronthatja az életét. Prédikátor 7,14-ben Salamon kijelenti, hogy mind a szerencsétlenség, mind a jólét Istentől származik. Így a szerencsétlenségnek lehetnek előnyei, a jólét pedig rossz hatásokkal is járhat. Azonban mindkettőnek a hatásai attól függenek, hogy hogyan fogadjuk őket: bölcsen vagy ostobán. Salamon ezért a 2-4. versben bemutatja azokat az előnyöket, amelyek a legnagyobb szerencsétlenséggel, a halállal járnak, ha az ember bölcsen viszonyul hozzá. Alkalmat ad az embernek a gondolkodásra, a számvetésre. A belátás, a tényekkel való kendőzetlen szembenézés által mind a hívő mind a hitetlen bölcsébbé lehet. A hívő megnyugodhat Isten rendelésében, a hitetlennek pedig alkalma lehet arra, hogy elinduljon az élet értelmének keresésére, s megtalálhatja Istent.

A bölcsesség és a bolondság szembeállítása – a bölcsességnek gyakorlati haszna van 7,4-12

7.4 A bölcsnek elméje a siralmas házban van, a bolondoknak pedig elméje a vígasságnak házában. 7.5 Jobb a bölcsnek dorgálását hallani, hogynem valaki hallja a bolondoknak éneklését. 7.6 Mert olyan a bolondnak nevetése, mint a tövisnek ropogása a fazék alatt; ez is hiábavalóság! 7.7 Mert a zsarolás megbolondítja a bölcs embert is, és az elmét elveszti az ajándék. 7.8 Jobb akármilyen dolognak vége annak kezdetinél; jobb a tűrő, hogynem a kevély. 7.9 Ne légy hirtelen a lelkedben a haragra; mert a harag a bolondok kebelében nyugszik. 7.10 Ne mondd ezt: mi az oka, hogy a régi napok jobbak voltak ezeknél? mert nem bölcsességből származik az ilyen kérdés. 7.11 Jó a bölcsesség az örökséggel, és előmenetelőkre van az embereknek, a kik a napot látják. 7.12 Mert a bölcsességnek

árnyéka alatt, és a gazdagságnak árnyéka alatt egyformán nyugszik az ember! de a tudomány hasznosb, mivelhogy a bölcsesség életet ad az ő urainak.

Így tehát a bölcs ember „elméje a siralmas házban van”, számot vet az élet komoly oldalával is, míg a bolond felejteni igyekszik és csak az örömeire koncentrálnak. Pedig az elmúlás kikerülhetetlen tény, s a lakodalmas ház egyszer siralmas házzá fog válni, ígynél az elmúlást nem hagyhatjuk ki a számításból – sem pedig azt, hogy Isten megítéli az életünket, ahogyan erre korábban Salamon már figyelmeztetett (3,17-18). Az emberek nem szeretik, ha a felelősségükre figyelmeztetik őket, nem kedvelik a dorgálást, mégis hasznosabb, ha valaki megfogadja azt, mint ha könnyelműen és felelőtlenül vennélk az életet. A következő versekben Salamon figyelmezteti olvasóit, hogy mind a szerencsétlenség mind a jólét sok olyan kísértést rejt magában, ami arra indíthatja az embert, hogy bolond módjára cselekedjen. Megeshet, hogy valaki türelmetlenné válik (7,8), fölbosszankodik (7,9.) vagy panaszkodni kezd a sorsa miatt, a hajdani szép napok után sóhajtozva (7,10). Az is előfordulhat, hogy elfeledkezve Istenről magának tulajdonítja a sikereit, s így gögőssé vagy kevélyé válik (7,8). Ezek ostobaságok (7,9), nem bölcs dolgok (7,10).. Ha a jólét bölcsességgel párosul, akkor hasznos lehet, „Jó a bölcsesség az örökség mellett” (7,11). A bölcsesség „árnyékot” azaz oltalmat vagy védelmet jelent, életre viszi azokat, akik birtokolják (mind a földi élet meghosszabbításáról, mind az örök élet elnyeréséről szó lehet e versben). A kevélység, bosszankodás, harag gyorsan, a pillanatnyi benyomás alapján, mérlegelés nélkül dönt és hirtelen cselekszik, a bölcsesség türelemből és megfontolásból fakadó cselekvése sokkal biztonságosabb és célravezetőbb. Védelmet és nyugalmat jelent, mint az árnyék. A vagyon, pénz is jelenthet védelmet, bizonyos értelemben nyugodtabbá és biztonságosabbá teheti az életet. Ezt, s ennél többet is ad a bölcsesség. Az az életstílus, amelyet a türelem, a megfontoltság, a bölcsesség jellemez, megóv az olyan veszedelmes és gyakran végzetes lépésektől, amelyeket saját kárára tesz a türelmetlen bolond.

Összefoglalás: Isten irányít mindent, ezért élvezzük az élet örömeit, ez is Isten ajándéka 7,13-14

7.13 Tekintsd meg az Istennek cselekedetét; mert kicsoda teheti egyenessé, a mit ő görbévé tett? 7.14 A jó szerencsének idején élj a jóval; a gonosz szerencsének idején pedig jusson eszedbe, hogy ezt is, épen úgy, mint azt, Isten szerzette, a végre, hogy az ember semmit abból eszébe ne vegyen, a mi reá következik.

Salamon újra Isten terveire utal, s óva int attól, hogy ebbe megpróbáljunk hebehurgyán beleavatkozni. Az ilyen próbálkozás nem járhat sikerrel, hiszen semmiképpen nem tudunk jobbat kitalálni, mint Isten, s ha megpróbálkoznánk vele, nagyobb bajt idéznélk elő, mint amit elhárítani próbáltunk volna. Sok minden látszik „görbének”, amit Isten tesz, ám Isten azt mégis az emberek javára adta. Emlékezhételk Izrael kettészakadására Salamon uralkodása után: ez bizonyára eléggé „görbének” látszott sok ember szemében. Amikor a két országrészt fegyverrel akarták egyesíteni, Isten figyelmeztette őket: „Azt mondja az Úr: Fel ne menjete, és ne hadakozzatek a ti atyátokfiai ellen, az Izrael ellen; térjete meg kiki a maga házába, mert éntőlem lett e dolog” (1 Kir. 12.24). Isten tudta, amit az emberek nem: amikor Izrael mál bálványimádóvá válik, Júda még sokáig megőrzi az igaz Isten ismeretét és képviselét. Napjainkban sok embernek „görbének” látszik az, hogy külön van választva az egyház és az állam, Jézus kijelentésének megfelelően: „Adjátok meg azért ami a császáré a császárnak; és a mi az Istené, az Istennek” (Mát. 22.21). „Az én országom nem e világból való” (Ján. 18,36). Amikor az emberek megpróbálták ezt „kiegyenesíteni” a középkorban, elképzelhetetlen nyomorúság és zsarnokság lett a következménye ennek a kísérletnek, s napjainkban sem lenne más, mert az emberi természet semmit sem változott.

Türelem kell Isten cselekedeteinek a kivárásához és megértéséhez is. El kell fogadni kezéből azt, amit ad, úgy, ahogyan adja, akár jó, akár rossz a mi megítélésünk szerint. Mivel

sok mindent nem látunk át, a helyes magatartás Salamon szerint az, hogy éljünk a jóval életünk jó időszakában, s amikor baj ér bennünket, akkor se feledkezzünk el arról, hogy azt Isten megengedte és felügyeli. Nem tudjuk, mikor fordul a sorsunk jóról rosszra vagy rosszról jóra: ragaszkodjunk Istenhez minden időben.

V/6: E világ igazságtalan V. – A földi életben érdemeik szerint kapnak jutalmat az emberek? Elnyerik a gonoszok a büntetésüket?

Sokan úgy gondolják, hogy már itt a földön mindenki az érdemei szerint részesül az élet áldásaiban, vagy bűnei szerint Isten büntetésében. „A jó emberekkel jó dolgok, történnek” – mondják. Salamon a könyv következő szakaszában az ezzel kapcsolatos megfigyeléseit foglalja össze.

A földi élet nem aszerint van berendezve, ki mit érdemel 7,15

7.15 Mindent láttam az én hiábavalóságomnak napjain: van oly igaz, a ki az ő igazságában elvész; és van gonosz ember, a ki az ő életének napjait meghosszabbítja az ő gonoszságában. 7.16 Ne légy felettébb igaz, és felettébb ne bölcselkedjél; miért keresnél magadnak veszedelmet? 7.17 Ne légy felettébb gonosz, és ne légy balgata; miért halnál meg időd előtt? 7.18 Jobb, hogy ezt megfogd, és amattól is a te kezedet meg ne vond; mert a ki az Istent féli, mind ezektől megszabadul! 7.19 A bölcsesség megerősíti a bölcsét inkább, mint tíz hatalmas, a kik a városban vannak. 7.20 Mert nincs egy igaz ember is a földön, a ki jót cselekednék és nem vétkeznék. 7.21 Ne figyelmezz minden beszédre, melyet mondanak, hogy meg ne halld szolgádat, hogy átkoz téged. 7.22 Mert sok esetben tudja a te lelked is, hogy te is gonoszt mondottál egyebeknek.

Salamon összefoglalja, mire jutott rövid vagy mulandó életében (nem pedig hiábavaló életében): látott olyan dolgokat, amelyek nem igazolják azt a tant, mely szerint Isten már itt a földön megjutalmazza az igazakat, és megbünteti a gonoszokat.

A földi élet látszatra egyáltalán nem igazságos: van, aki igaz, mégis csapások érik és korán meghal, míg vannak gonoszok, akik sokáig élnek, és „mindent” megkapnak az élettől. (V.ö. 8,10-11). A keresztényeket tűzzel-vassal irtották, üldözik és gyilkosaik pedig hatalmuk teljében, hosszú élet után távoztak el ebből a világból. Teljesült Róma 8.36 kijelentése: „Te éretted gyilkoltatunk minden napon; olybá tekintenek mint vágó juhokat” – úgy az ókorban, mint a középkor sötét századain át. Salamon „a nap alatt” látott jól élő gonoszokat és elvesző igazakat. Az embernek nem szabad abban bízni, hogy saját igazsága biztosítja a földi jólétét és minden bajtól való mentességét. Egy ideális világban lehet, hogy így lenne, de a miénk nem az. Ez nem a valóságnak megfelelő gondolkodás, hanem „felettébb való bölcselkedés”, ami okvetlenül az illető kárára lesz, mert ha valami rossz éri, akkor kétségbe fog esni, s ez arra viheti, hogy szembeforduljon Istennel. „Akkor inkább rossz leszek, mert azok legalább jól élnek” – mondhatja a meg nem alapozott ember. „Ne légy felettébb gonosz, és ne légy balgata; miért halnál meg időd előtt?” (7.17) – óv a Prédikátor. Csak a valóság és Isten beszédének megismerése tudja megóvni az embert mindenféle hamis reménytől és szélsőségtől. Ráadásul azzal is számot kell vetnünk, hogy ha az igazság hozná el a zavartalan életet, akkor bizony bajban lennénk, mert mindannyian, kivétel nélkül bűnös emberek vagyunk. Ki olyan bölcs, hogy születésétől fogva elkerülte a bűnt, a balgaság és az önzés csapdait? (7,21-22)

Ne legyünk „felettébb igazak”, „ne bölcselkedjünk felettébb”, ne mondjuk azt, hogy mi Isten helyében jobban tudnánk, mit kellene tenni, hogyan kellene már itt a földön igazságot szolgáltatni. Ha szokásunkká válik Isten felülbírálása, könnyen elszakaszthatjuk magunkat

Tőle, így veszedelmet találunk önmagunk számára (ld. Júdás példáját). Természetes dolog, hogy az igazságtalanság felébreszti az ember természetes igazságérzetét és tettvágyát, mégis bízunk kell Istenben, aki a maga terveit a lehető legjobban fektette le. Nekünk csak egy emberöltőnyi életünk van, Isten azonban már az örökkévalóságban kimunkálta a terveit, amelyek előttünk indultak el, s az életünk után is folytatódnak. Az Istenfélelem, a benne való bizalom minden tévúttól megóvhatja az embert. Nem az erő számít, hanem a bölcsesség, amelynek az Istenfélelem az alapja (7,19), ez adhat megnyugvást. S azt se felejtjük el, ha mások bűneit látjuk, hogy mi magunk sem vagyunk vétek nélkül valók, legyünk ezért mások iránt nagyvonalúbbak. Az ítéletet bízzuk Istenre (7,21-22), és bízunk az Ő szíveket megváltoztató munkájában.

Salamon tapasztalata: kereste a bölcsességet, de beleütközött saját korlátaiba 7,23-25

7.23 Mind ezeket megpróbáltam az én bölcseségem által. Mikor azt gondolám, hogy bölcs vagyok, én tőlem a bölcsesség távol volt. 7.24 Felette igen messze van, a mi van, és felette mélységes; kicsoda tudhatja meg azt? 7.25 Fordítám én magamat és az én szívemet a bölcseségnek és az okoskodásnak tudására, kutatására és keresésére; azonképen hogy megtudjam a bolondságnak gonoszságát, és a tévelygésnek balgatagságát.

Ha valaki tökéletes bölcsnek tartja magát, ezzel elárulja, hogy nem az. A bölcsesség attól az, hogy az ember felismeri a korlátait, és ezeket is figyelembe veszi. Salamon újra leszögezi, hogy Isten útjai és tervei a mi elménk számára kikutathatatlanok. Ha megértünk ezekből valamit, örülünk neki, de hasznosabb, ha a figyelmünket és bölcsességünket a gyakorlati életünk jó mederben tartására használjuk. A 24. verset jobban visszaadja a következő fordítás: „Ami történt, az meghaladja felfogóképességünket, túl mélyen van ahhoz, hogy az ember fényt deríthessen rá.”

De talált egy felettébb nagy oktalanságot: az idegen asszonyt 7,26-29

7.26 És találtam egy dolgot, mely keservesb a halálnál; tudniillik az olyan asszonyt, a kinek a szíve olyan, mint a tör és a háló, kezei pedig olyanok, mint a kötelek. A ki Isten előtt kedves, megszabadul attól; a bűnös pedig megfogattatik attól. 7.27 Lásd, ezt találtam, azt mondja a prédikátor; mikor gyakorta nagy szorgalmassággal keresém a megfejtést, 7.28 Amit az én lelkem folyton keresett, és nem találtam. Ezer közül egy embert találtam; de asszonyt mind ezekben nem találtam. 7.29 Hanem lásd, ezt találtam, hogy az Isten teremtette az embert igaznak; ők pedig kerestek sok kigondolást.

A földi világban nagy úr a vágy, a „szemek kívánsága”. Az „idegen asszony” csapda az ember számára (vagy az idegen férfi a nő számára). Az Istennel való közösség meg tudja óvni az embert az effajta ballépéstől. Salamon kereste a bölcsességet és a bölcs embert, és alig-alig talált, s végül arra jutott, hogy bár Isten az embereket igaznak, egyenesnek teremtette, azok erről az útról letértek, és az igazság követése helyett azzal próbálkoznak, hogy bűneiket és tévedéseiket megmagyarázzák, önmaguk előtt és Isten előtt igazolják. A bűnesettől kezdve jellemző ez az emberre. Ádám áthárította a bűnét Évára, Éva a kígyóra, mindketten pedig magára a Teremtőre. „az asszony, akit Te adtál mellém” – mondta Ádám, vagyis: „ha Te nem adtad volna, nem vétkeztem volna”. Éva a kígyóra hártotta: „a kígyó csapott be engem”. Értsd: „a kígyó, akit Te teremtettél – ha nem teremtéd, nem követtem volna el a bűnt”. Az egész világegyetem oka volt szerintük a tettüknek, csak éppen ők maguk nem, akik véghez vitték a dolgot. Ugyanez jellemző az emberre mind a mai napig.

Egy másik magyarázat szerint Salamon ebben a szakaszban megszemélyesíti a balgatagságot, képletesen szól „balgaság asszony”-ról, „aki” foglyul ejti az embert, s semmilyen „balgatag eljárást” nem talált, ami hasznára lehetne az embernek. A szövegből azonban úgy tűnik, hogy a szó szerinti értelem a helyes. Az „ezerből egy sem” és az „ezerből egy” nem is olyan nagy különbség, így inkább az egész emberi nem kisiklott voltáról lehet szó. (Az ugyancsak Salamon által írt Példabeszédek könyve tud a derék asszony létezéséről – Péld. 31,10-31).

Mivel az emberek Isten terveit nem ismerik, ezért saját terveik szerint élnek, ennek következtében hiányzik belőlük az igaz magaviselet, a becsület, a bölcsesség és a jóság. Így nem lehetnek kedvesek Isten előtt.

A bölcsesség dicsérete: légy engedelmes a felsőbbség iránt 8,1-4

8.1 Kicsoda hasonló a bölcshez, és ki tudja a dolgok magyarázatát? Az embernek bölcsesége megvilágosítja az ő orcáját; és az ő ábrázatjának erőssége megváltozik. 8.2 Én mondom, hogy a királynak parancsolatját meg kell őrizni, és pedig az Istenre való esküvés miatt. 8.3 Ne siess elmenni az ő orcája előtt, ne állj rá a gonosz dologra; mert valamit akar, megcselekszi. 8.4 Mivelhogy a király szava hatalmas; és kicsoda merné néki ezt mondani: mit mívelsz?

A bölcs tudja a dolgok magyarázatát (péser – ami csak Dániel könyvében szerepel, mint az álom megmagyarázása, a dolgok pedig a héberben a dábár szóval vannak jelölve, ami „ügy”-et, „eset”-et jelent). A bölcs ismeri a dolgok mély és valódi magyarázatát, ezért helyesen tud viselkedni a különböző helyzetekben. De ez a bölcsesség nem emberi okoskodás, hanem Istentől eredő bölcsesség, amely „megváltoztatja az orcát”. „Világosítsa meg az Úr az ő orcáját te rajtad, és könyörüljön te rajtad” (4 Móz. 6.25) – szól az Ároni áldás. Semmi más nem adhat szilárd tartást az embernek és megingathatatlan magabiztosságot (amit inkább Istenben való bizalomnak nevezhetnénk), mint ha az ember Isten terveiről és szándékáról ismerettel bír. S ezt Istennek van hatalma megadni az embernek.

Isten rendelte a felsőbbségek létezését az emberi világban a bűn fékentartása miatt, s mivel Tőle van ez, engedelmisséggel tartozunk a vezetőink iránt (kivéve természetesen, ha az állam túllép illetékességi körén, és a lelkiismeretet akarná kényszeríteni). Az ember ne elegyedjen bele semmilyen összeesküvésbe, önös engedetlenségbe, mert mind a király haragját, mind Isten rosszállását magára vonja.

A bölcsesség dicsérete: Istennek engedelmeskedjünk, mert az a bölcsesség kezdete, vessünk számot mind az elménk, mind az életidőnk korlátaival 8,5-8.

8.5 Aki megtartja a parancsolatot, nem ismer nyomorúságot, és a bölcsnek elméje megért mind időt, mind ítéletet; 8.6 Mert minden akaratnak van ideje és ítélete; mert az embernek nyomorúsága sok ő rajta; 8.7 Mert nem tudja azt, a mi következik; mert ki mondja meg néki, mimódon lesz az? 8.8 Egy ember sem uralkodhatik a szélen, hogy feltartsa a szelet; és semmi hatalmasság nincs a halálnak napja felett, és az ütközetben senkit el nem bocsátanak; és a gonoszság nem szabadítja meg azt, a ki azzal él.

Az előljáró parancsának való engedelmisség által elkerülhető a veszedelem, ami az szembeszegülés következménye lenne. A bölcs elméje „megért mind időt, mind ítéletet”, a megfontoltság, a türelem és az engedelmisség hozzásegít a dolgok helyes értékeléséhez, képes feltárni az ok-okozati összefüggéseket is. S a bölcs azt is tudja, hogy Isten a király szándékait és tetteit s meg fogja ítélni és azok értéke szerint jutalmazni vagy büntetni. Általában is „mind

időt, mid ítéletet” megért az Istennel járó bölcs ember, sok mindent megérthet a saját életéből és a másokéból is, ami azok előtt rejtve marad, akik a saját balgatagságuk után mennek. „Ítéletet” is megért – azaz Isten fenyítését is felismerheti az élet tényeiben, a balgatagság természetes következményeit úgyszintén. Azért van szükség a bölcsességre, mert „az embernek nyomorúsága sok ő rajta”, enélkül is van nyomorúság az életben bőséggel, ne tetézzük a nyomorúságainkat a balgatag viselkedéssel a felsőbbtség iránt. Nem tudjuk, mit hoz a jövő, a legjobb a jelenben az értelmes viselkedés. Lehet, hogy egy pártütés, ellenszegülés nagyon keményen visszaüt, s nincs hatalmunkban saját százjűnk szerint alakítani az eseményeket. Nem állíthatjuk meg a szelet, nem odázhatjuk el a halál napját, és nem mehetünk szabadságra egy ütközet kellős közepéből. Éppúgy lehetetlen mindez, mint a gonoszság követése által megszabadulni, valóságosan jóvá tenni az életet – a felsőbbséggel szembeni oktalanság ugyanebbe a kategóriába esik. „Ímé, álnoksággal vajúdik a gonosz, hamisságot fogan és hazugságot szül. Gödröt ás és mélyre vájja azt; de beleesik a verembe, a mit csinált” (Zsolt. 7.15-16).

A gonoszoknak időnként jobb soruk van 8,9-10

8.9 Mindezt láttam, és megfigyeltem minden dolgot, a mely történik a nap alatt, oly időben, a melyben uralkodik az ember az emberen maga kárára. 8.10 És azután láttam, hogy a gonoszok eltemetettek és nyugalomra mentek; viszont a szent helyről kimentek, és elfelejtettek a városban olyanok, a kik becsületesen cselekedtek. Ez is hiábavalóság!

Az „ember az emberen” a maga kárára uralkodik – ez utalás a király tetteinek megítélésére, ugyanakkor általánosan igaz a hierarchikus rendszerek különböző szintjein tevékenykedőkre is. Nagyon könnyen lehet hibázni és bűnöket elkövetni, ha nem az isteni alapelvekkel összhangban cselekszik a hatalom gyakorlója. Salamon újra elmondja, hogy a gonoszok e világban látszólag jól élnek, „nyugalomra mennek”, mintegy megelégedve, míg azok, akik becsületesek voltak, helyesen cselekedtek, azoknak az emlékezete semmivé lett.

Az emberek Isten hosszútűrését vétkezésre használják 8,11

8.11 Mivelhogy hamar a szentenczia nem végeztetik el a gonoszságnak cselekedőjén, egészen arra van az emberek fiainak szíve ő bennök, hogy gonoszt cselekedjenek.

Isten ítélete nem sújt le azonnal a gonoszság cselekvőjére, mert Isten minden embert szeret, és mindenki számára biztosítja az időt és a lehetőséget a megváltozásra. Jézus második eljövetele az igazságos ítélet ígérete is. „Nem késik el az ígérettel az Úr, mint némelyek késelemnek tartják; hanem hosszan tűr értünk, nem akarván, hogy némelyek elvessenek, hanem hogy mindenki megtérésre jusson” (2 Pét. 3.9). Az emberek azonban Isten hosszútűrésében nem az irgalmat és a jóra való késztetést látják, hanem a lehetőséget az újabb és újabb bűnök elkövetésére. „... megveted az ő jóságának, elnézésének és hosszútűrésének gazdagságát, nem tudván, hogy az Istennek jósága téged megtérésre indít? De te a te keménységed és meg nem tért szíved szerint gyűjtesz magadnak haragot a haragnak és az Isten igaz ítélete kijelentésének napjára. Aki megfizet mindenkinek az ő cselekedetei szerint: Azoknak, a kik a jó cselekedetben való állhatatossággal dicsőséget, tisztességet és halhatatlanságot keresnek, örök élettel; azoknak pedig, a kik versengők és a kik nem engednek az igazságnak, hanem engednek a hamisságnak, búsulással és haraggal” (Róm. 2.4-8).

Isten azonban egyszer igazságot fog szolgáltatni 8,12-13

8.12 Bár meghosszabbítja életét a bűnös, a ki százszor is vétkezik; mégis tudom én, hogy az istenfélőknek léssen jól dolgok, a kik az ő orcáját félik; 8.13 A hitetlennek pedig nem lesz jó dolga, és nem hosszabbítja meg az ő életét, olyan lesz, mint az árnyék, mert nem rettegi az Istennek orcáját.

Meglehet, hogy földi, múlandó előnyöket adhat az önzés és a bűn, Isten azonban igazságot fog szolgáltatni az ítéletben, s „az istenfélőknek léssen jól dolgok, a kik az ő orcáját félik”. Az Istennel szembeszegülő ember pedig semmivé lesz.

Most azonban mégis a gonoszoknak időnként jobb soruk van 8,14

8.14 Van hiábavalóság, a mely e földön történik; az, hogy vannak oly igazak, a kiknek dolga a gonoszoknak cselekedetei szerint lesz; és vannak gonoszok, a kiknek dolga az igazaknak cselekedetei szerint lesz; mondám, hogy ez is hiábavalóság.

Továbbra is nagy rejtély, hogy miért van sokszor jó sorsuk a rosszaknak, a jóknak pedig rossz – Salamon ezt hiábavalóságnak, párának, leheletnek nevezi. De nem azért, mintha úgy tekintené, hogy mindegy lenne, hogy valaki gonoszság vagy jó, algatag vagy bölcs (v.ö. 8,12). De meghal egyik és másik is, lezárul az élete egyiknek és másiknak is, és mivel a jó cselekvése önmagában nem garantálja az evilági boldogulást, mit tegyen az ember, hogyan éljen?

Mivel nem tudjuk, mi lesz velünk, élvezzük az élet örömeit, ez is Isten ajándéka 8,15

8.15 Annakokáért dicsérem vala én a vígasságot, hogy nincsen embernek jobb e világon, hanem hogy egyék, igyék és vígadjon; és ez kísérje őt munkájában az ő életének napjaiban, a melyeket ad néki Isten a nap alatt.

Miután Salamon rámutatott, hogy az isteni büntetés tanában vannak rejtélyes dolgok, ismét az élet élvezetét, az örömet tanácsolja olvasóinak.. Azt mondja, hogy az életben az a legjobb, ha az ember élvezi fáradozásának gyümölcseit (azaz eszik, iszik; 2,24; 3,13; 5,17), és örül (3,2; 5,18). Hozzáteszi, hogy ez az öröm vidámmá teszi az ember fáradozását, ez kíséri munkáját. Amint az a téma korábbi tárgyalása alapján nyilvánvaló (vö. 2,24-26; 3,12, 22; 5,7-19), ez nem a kétségbeesésen alapuló hedonizmus, hanem az alázat jele és az evilágban követendő legoptimálisabb magatartás. Az ember nem tudja irányítani vagy kiszámítani a szerencsétlenséget vagy a jólétet, tetteivel nem tudja önmaga számára garantálni a kényelmet és a jómodot, s ezért a nap mint nap tapasztalt örömeiket úgy kell fogadnia, mint Isten ajándékait, és úgy kell élveznie, ahogyan azt Isten megengedi (3:13; 5:18). Mindennek addig kell így lennie, amíg az ember a nap alatt van (ez a kifejezés kétszer szerepel a 8:15-ben).

V/8: E világ igazságtalan VII.- A szerencse az igazaké vagy a hamisaké?

Salamon, folytatva a gondolatait, ismét az emberi sors és az érdemek összefüggését (vagy össze nem függését) boncolgatja tovább.

A bölcs sem mehet a végére Isten dolgainak 9,1-3

9.1 Mikor adám az én szívemet a bölcseségnek megtudására, és hogy megvizsgáljak minden fáradságot, a mely e földön történik, (mert sem éjjel, sem nappal az emberek szeme álmodni nem lát): 9.2 Akkor eszembe vevém az Istennek minden dolgát, hogy az ember nem mehet végére a dolognak, a mely a nap alatt történik; mert fáradozik az ember, hogy annak végére menjen, de nem mehet végére: sőt ha azt mondja is a bölcs ember, hogy tudja, nem mehet végére. 9.3 Mert mindezt szívemre vettem, és pedig azért, hogy megvizsgáljam mindezt: hogy az igazak és bölcsök és azoknak minden cselekedetei Isten kezében vannak; szeretet is, gyűlölet is, nem tudják az emberek, mind ez előttük van.

Az a helyes magatartás (alázat), hogy elismerjük azt, hogy amit Isten cselekszik, mi nem ismerhetjük meg teljesen: cselekvései rugóját, világkormányzása titkait. Amit a bölcs mondhat, vagy megtudhat, nem maga a teljes igazság és nem az utolsó szó, még ha megannyi igyekezet és fáradozás van is mögötte. Nem láthatjuk előre a jövőt, nem tudjuk, tetteink nyomán szeretetben vagy gyűlöletben lesz részünk. Már csak azért sem, mert a jó tettek következménye nem okvetlenül az, hogy szeretnek minket, a rosszakért pedig nem biztos, hogy gyűlölni fognak. A jótett is megtalálja a maga gyűlölőit (v.ö.: Jézus), a rossz pedig a pártolókat. Pusztán ez alapján lehetetlen különbséget tenni a jó és rossz között, s mivel követőket, egyetértőket mindenki találhat, az emberek tetézik a bűneiket. Mindazonáltal minden cselekedet és minden ember Isten kezében van, s úgy használja fel ezeket, ahogyan terveiben jónak látja.

A szerencse nem tesz különbséget igaz és hamis között 9,4-5

9.4 Minden olyan, hogy mindenkit érhet, egyazon szerencséje van az igaznak és gonosznak, jónak vagy tisztának és tisztátalannak, mind annak, a ki áldozik, mind a ki nem áldozik, úgy a jónak, mint a bűnösnek, az esküvőnek úgy, mint a ki féli az esküvést. 9.5 Mind az ég alatt való dolgokban e gonosz van, hogy mindenkinek egyenlő szerencséjük van; és az emberek fiainak szíve is teljes gonoszsággal, és elméjükben minden bolondság van, a míg élnek, azután pedig a halottak közé mennek.

Látszatra nincs különbség az emberek életének eseményei között: jó sors és balszerencse egyaránt éri a hívőt és a hitetlent, az igazat és a hamisat. Az emberek (mivel a szerencse egyaránt éri vagy elkerüli őket) a jó szerencsét önmaguk, tetteik igazolására használják fel, s ez még mélyebbre viszi őket a bolondságaikban és bűneikben. A halál pedig lezárja az életet, ez egyaránt eléri azt is, aki igaz, azt is, aki hamis. Az „egyenlő szerencsésük van” érhető úgy is, hogy „e világnak fiai eszesebbek a világosságnak fiainál a maguk nemében” (Luk. 16.8), vagyis az ügyesen véghez vitt gonoszság el tudja kerülni a földi igazságszolgáltatás ítéletét, s képes lehet jólétet biztosítani az embernek. Ez természetesen az embereket a mind nagyobb vétkezésre, ügyeskedésre csábítja – amint ezt napjainkban is láthatjuk.

Élni jobb, mint meghalni, de ez a vége mindenképp (9,6-8)

9.6 Mert akárkinek, valaki minden élők közé csatlakozik, van reménysége; mert jobb az élő eb, hogynem a megholt oroszlán. 9.7 Mert az élők tudják, hogy meghalnak; de a halottak semmit nem tudnak, és azoknak semmi jutalmok nincs többé; mivelhogy emlékezetük elfelejtetett. 9.8 Mind szeretetök, mind gyűlöletök, mind gerjedezésök immár elveszett; és többé semmi részök nincs semmi dologban, a mely a nap alatt történik.

Amikor Salamon összehasonlítja az élő kutyát és a halott oroszlánt, leszögezi, hogy jobb megvetetten élni (a kutya volt a legmegvetettebb állat), mint megbecsültnek és halottnak lenni (az oroszlán volt a leginkább tisztelt állat). Az élőknek van tudatuk és reménységük, tudnak a halálról, s így van módjuk az életüket másként élni – Isten és az örökkévalóság tudatában. A holtak azonban semmiről sem tudnak, szeretetük, gyűlöletük, igyekezetük, vágyak, szándékaik elnémultak. Ebben az egyetlen és rövid földi életben, magatartásunk függvényében dől el az örök sorsunk – magatartásunk pedig attól függ, számot vetünk-e önmagunkkal, Isten létezésével, akarunk-e Vele kapcsolatba lépni és abban megmaradni, vagy pedig nem.

Így tehát élvezzük az élet örömeit, mert ez is Isten ajándéka, s keresd az Istent, amit hatalmadban van tenni, tedd, mert a halál elragad előbb-utóbb 9,9-12

9.9 No azért egyed vígassággal a te kenyeredet, és igyad jó szívvel a te borodat; mert immár kedvesek Istennek a te cselekedetid! 9.10 A te ruháid mindenkor legyenek fejérek, és az olaj a te fejedről el ne fogyatkozzék. 9.11 Éld életedet a te feleségeddel, a kit szeretsz, a te hiábavaló életednek minden napjaiban, a melyeket Isten adott néked a nap alatt, a te hiábavalóságodnak minden napjaiban; mert ez a te részed a te életedben és a te munkádban, melylyel munkálódol a nap alatt. 9.12 Valamit hatalmadban van cselekedni erőd szerint, azt cselekedjed; mert semmi cselekedet, okoskodás, tudomány és bölcsesség nincs a Seolban, a hová menendő vagy.

Az Istennel közösségben lévő élet képe áll előttünk e szakasz kiértékelésében és zárásában. Ha jelképileg próbáljuk értelmezni a szakaszt, azt találjuk, hogy „immár kedvesek Istennek a te cselekedeteid”, írja a Prédikátor, s a fehér ruha a tiszta jellem, az olaj pedig a Szentlélek jelképe az Igében. Éld az életed a feleségeddel, az Istentől adott segítőtársaddal szoros és örömteli kötelékben. Mivel a földi jót és örömeit is Isten készítette és ajándékozza, bizalmatlanság és balgatagság volna elszalasztani ennek lehetőségeit. Nem a tétlen élvezethabzsolásról van szó. Az ember által elvégezhető munka is be van építve Isten terveibe (Ef 2:10). Addig kell élni a kapott örömmel, s addig kell munkálkodni, míg nem jön a halál. Maga a „fehér ruha” és az „olaj” önmagában is örömforrás.

Ha a jelképektől eltekintünk, azt találhatjuk, hogy Salamon ezzel a zárással összefoglalja azt, amit korábban az élet élvezéséről mondott, t.i. hogy a gazdagság és a javak, melyek az ember „fáradozásából” származnak, Isten ajándékai (5:17-18), emlékeztet arra, hogy egyedül Isten adja meg az embernek azt a képességet, hogy élvezze fáradozásának gyümölcseit (vö. 2:24; 3:13; 5:17), illetve hogy ezeknek a dolgoknak az élvezete azon múlik, hogy az ember kedves-e Isten előtt (2:26). Ezért az „immár kedvesek Istennek a te cselekedeteid” megállapítás azt jelenti, hogy Isten ajándékainak és élvezetük képességének birtoklása arról tanúskodik, hogy Isten helyesli ezt. Ha Isten nem helyeselné ezeket az ajándékokat, akkor az ember nem élvezhetné őket.

Amíg van lehetőségünk, addig kell cselekednünk, mert a halálban „semmi cselekedet, okoskodás, tudomány és bölcsesség” nincsen.

V/10: E világ igazságtalan VIII: Van-e összefüggés a sors és az érdemek között?

A sors nem az érdemek szerint alakul 9,13-17

9.13 Fordítván magamat látám a nap alatt, hogy nem a gyorsaké a futás, és nem az erőseké a viadal, és nem a bölcséké a kenyér, és nem az okosoké a gazdagság, és nem a tudósoké a kedvesség; hanem idő szerint és történetből lesznek mindezek. 9.14 Mert nem is tudja az ember az ő idejét; mint a halak, melyek megfogatnak a gonosz hálóban, és mint a madarak, melyek megfogatnak a törben, miképen ezek,

azonképen megfogatnak az emberek fiait a gonoszok idején, mikor az eljő reájok hirtelenséggel. 9.15 Ezt is bölcseségnek láttam a nap alatt, és ez én előttem nagy volt. 9.16 Tudniillik, hogy egy kicsiny város volt, és abban kevés ember volt, és eljött az ellen hatalmas király, és azt körülvette, és az ellen nagy erősségeket épített. 9.17 És találtatott abban egy szegény ember, a ki bölcs volt, és az ő bölcseségével a várost megszabadította; de senki meg nem emlékezett arról a szegény emberről.

Nemcsak a cselekvés, hanem annak eredménye sem az emberen múlik, nem áll egyenes arányban az adottságokkal és lehetőségekkel. Az lenne a természetes és az igazságos, ha mindig a jó futó érne elsőnek a célba, a hős nyerné a csatát, s a bölcsök és értelmesek kapnák az előmenetelt és nagyobb vagyont. A Prédikátor azonban azt tapasztalta, hogy nem ez a helyzet a világunkban – semmi emberi igyekezet, buzgóság, tudás nem garantálja a sikert. Minden cselekvésben van valami „bizonytalansági tényező”, amit nem lehet kiszámítani, s az eredmény más lehet, mint ahogyan számításunk szerint lennie kellene. Mintha „egy láthatatlan kéz” belenyúlna az eseményekbe, egyszerre minden megváltozik. Hirtelen, mint derült égből a villámcsapás, lecsap a „gonosz idő”, s úgy vergődik kelepcéjében az ember, mint madár a törben, hal a hálóban. „Idő szerint és történetből lesznek mindezek”, azaz valamilyen „véletlen” változtat az események folyásán (itt Salamon valószínűleg nem az Isteni beavatkozásokra utal, noha nyilvánvaló, hogy „véletlen”, mint olyan, nem létezik).

Nem jelenti mindez azt, hogy akkor hát úgymint minden mindegy, nem érdemes fáradozni a jóért, vagy nem érdemes a jobb mellett dönteni. Csupán arról van szó, hogy minden, még a viszonylag legjobb is, olyan ezen a világon, hogy nem lehet teljesen bízni benne. A bölcsesség a legértékesebb földi ajándék s igen nagy haszna van. Egyszer egy kis várost egy hatalmas király minden hadi ereje ellen megmentett egy bölcs. De, mert szegény volt, nem kapta meg érte a legkisebb hálát sem, sőt egészen el is felejtették. (Érthető úgy is: nem kapta meg a lehetőséget rá, hogy megmentse a várost, noha meg tudta volna tenni. De mert szegény volt, senki se ügyelt rá.) Íme: az eredmény nem áll arányban a véghezvitt tettel. A sors nem áll közvetlen összefüggésben az érdemekkel, a bölcsességgel. Miért van az, hogy jó embereknek nem lehet gyermekük, míg az, akinek lehet, van úgy, hogy eldobja, van aki meg is gyilkolja? Hogyan lehetséges az, hogy hívő embert több betegség, nagyobb csapás ér, mint azokat, akik mit sem törődnek Istennel vagy más emberekkel? Mindezeket Isten engedi meg, s nyilvánvalóan okkal, de mi nem mindig látjuk az ő szándékait és terveit, nem érthetjük meg az ok-okozati összefüggéseket, sem pedig a tervek további lépéseit.

A bölcsesség dicsérete 9,18-10,1

9.18 Akkor én azt mondám: jobb a bölcsesség az erősnél; de a szegénynek bölcsesége utálatos, és az ő beszédét nem hallgatják meg. 9.19 A bölcsöknek nyugodt beszédét inkább meghallgatják, mint a bolondok közt uralkodónak kiáltását. 9.20 Jobb a bölcsesség a hadakozó szerszámoknál; és egy bűnös sok jót vesz el. 9.21 A megholt legyek a patikáriusnak kenetét megbüdösítik, megerjesztik; azonképen hathatósabb a bölcseségnél, tisztességnél egy kicsiny balgatagság. 9.22 A bölcs embernek szíve az ő jobbkezénél van; a bolondnak pedig szíve balkezénél. 9.23 A bolond, mikor az úton jár is, az ő elméje hiányos, és mindennek hirdeti, hogy ő bolond. 10.1 Mikor a fejedelemnek haragja felgerjed te ellened, a te helyedet el ne hagyjad; mert a szelídség nagy bűnöket lecsendesít.

A bölcsesség többet ér az erőnél, de a bölcsesség is csak akkor számít valamit az emberek szemében, ha az emberek szemében tekintélyes (azaz gazdag) valaki képviseli azt. Aki azonban

ismeri az igaz értékeket, inkább „bölcseknek nyugodt beszédét” hallgatja, mint „a bolondok közt uralkodónak kiáltását”. Mind a bölcsesség, mind a rossz befolyással van a környezetünkben élő emberekre, a rossz példa ragadós, „aki jár a bölcsekkel, bölcs lesz; aki pedig magát társul adja a bolondokhoz, megromol” (Péld. 13,20). Ha az ember egyébként bölcsen is éli az életét, elég, ha néhány dologban balgató, tönkreteszi az életét, mint ahogyan tönkremegy a kenet, ha legyek vannak benne. Az olaj, a kenet a Szentlélek jelképe, s az is igaz, hogy az Istennel való közösséget, a „Lélek kenetét” megromolja az ember bűne. Ha valaki hívőnek mondja magát és bűnben él, a kívülálló szemében ez valami visszataszító és használhatatlan dolognak látszik, nem olyasminnek, ami vonzó lehetne számukra, és segíthetne a bajaikon.

A bölcs ember „szíve a jobb kezénél van”, amit elhatároz, megcselekszi, alaposan és hozzáértéssel (a jobb kéz a hatalom és képességek jelképe), míg a bolond „balkézről veszi” a dolgokat, vagy nem teszi meg, vagy slendrián és pongyola módon cselekszik. A bolond nem képes önuralomra, hallgatásra („ha hallgattál volna, bölcs maradtál volna” mondja a közmondás is). Bármihez szól hozzá, ostobaságot beszél, fecseg ha kell, ha nem kell. A szelíd és bölcs magatartás lecsendesíti a haragot, még a fejedelem haragját is – nem szabad félelemből megfutni a nehéz helyzetek előtt.

V/11: E világ igazságtalan IX. – A fejedelmekben legalább lehet bízni?

A fejedelmek sem bölcsek 10,2-4

10.2 Van egy gonosz, a melyet láttam a nap alatt, mintha tévedés volna, a mely a fejedelemtől származik. 10.3 Hogy a bolondság nagy méltóságra helyeztetett, a gazdagok pedig alacsony sorsban ülnek. 10.4 Láttam, hogy a szolgák lovakon ültek; a fejedelmek pedig gyalog mentek a földön, mint a szolgák.

Ha már a sors úgy látszik, nem az érdemek szerint jutalmaz vagy büntet, legalább az előljárók megbecsülik a bölcsességet és az igazi érdemeket? Salamon azt találta, hogy a embereknek nem mindig jut az érdemeiknek megfelelő tisztség vagy foglalkozás, ez tévedésnek látszik, amely a fejedelmektől származik. De olyan tévedés ez, amely az emberi természetén alapul, t.i. hogy a hízelgés, a fufang, a törtetés könnyen előkelő helyet juttathat az érdemtelennek is a hatalmasok közelségében. Az 5. versben használt hatalmasok szó megfelelője (*sallit*) az adott személy felségjogát vagy zsarnoki hatalmát hangsúlyozza ki. Salamon látott egy olyan rossz dolgot, amely a hatalmasok tévedése – ez a szerepek egyfajta felcserélése volt, ami az uralkodó szeszélyének köszönhető. Salamon látott ostobákat nagy méltóságban, miközben az érdemesek alacsony sorsra jutottak. Látott rabszolgákat lóháton ülni – ami a megbecsültség jele volt, míg a fejedelmek gyalog jártak, mint a rabszolgák. Mivel az emberek nem érdemeik alapján, hanem az uralkodó szeszélye szerint kapnak rangot és vagyont, a bölcsesség gyakran elveszíti az értékét. Aki hangosabban helyesel, mint mások, azt mondja, amit az uralkodó hallani akar, előmenetelben lesz része, míg a bölcsek jó tanácsait akadékoskodásnak és ellenszegülésnek veszik. A bölcs magatartás ilyenkor is az, hogy sértődés, harag, félelem és lázongás nélkül végezzük a teendőinket.

V/12: Hogyan éljünk tehát? Isten munkája és az ember bölcsessége kapcsolódják össze: 10,5-12-9

Gyakorlati tanácsok a munkálkodáshoz 10,5-11,6

10.5 Aki vermet ás, abba beesik; és a ki a gypút elhányja, megmarja azt a kígyó.
10.6 A ki a köveket helyökből kihányja, fájdalmat szenved azok miatt; a ki

hasogatja a fát, veszedelemben forog a miatt. 10.7 Ha a vas megtompul, és annak élit meg nem köszörüli az ember, akkor erejét kell megfeszíteni; a bölcseség pedig minden dolognak eligazítására nagy előmenetel. 10.8 Ha megharap a kígyó, a míg meg nem varázsoltatott, azután semmi haszna nincsen a varázslónak. 10.9 A bölcs ember szájának beszédei kedvesek; a bolondnak pedig ajkai elnyelik őt. 10.10 Az ő szája beszédinek kezdete bolondság, és az ő szája beszédinek vége gonosz balgatagság. 10.11 És a bolond szaporítja a szót, pedig nem tudja az ember, a mi következik, és a mi utána lesz, kicsoda mondja meg azt néki? 10.12 A bolondnak munkája elfárasztja őt, mert a városba sem tud menni. 10.13 Jaj néked ország, kinek a te királyod gyermek; és a te fejedelmid reggel esznek. 10.14 Boldog vagy te ország, kinek a te királyod nemes ember, és a te fejedelmid idejében esznek a testnek erejéért és nem az italért. 10.15 A restség miatt elhanyaglik a házfedél, és a kezek restsége miatt csepeg a ház. 10.16 Vígasságnak okáért szereznek lakodalmat, és a bor vídámítja meg az élőket: és a pénz szerzi meg mindezeket. 10.17 Még a te gondolatodban is a királyt ne átkozd, és a te ágyasházadban is gonoszt a gazdagnak ne mondj: mert az égi madár is elviszi a szót, és a szárnyas állat is bevádolná a te beszédedet. 11.1 Vesd a te kenyeredet a víz színére, mert sok nap mulva megtalálod azt. 11.2 Adj részt hétnek vagy nyolcnak is; mert nem tudod, micsoda veszedelem következik a földre. 11.3 Mikor a sűrű fellegek megtelnek, esőt adnak a földre; és ha leesik a fa délre vagy északra, a mely helyre leesik a fa, ott marad. 11.4 A ki a szelet nézi, nem vet az; és a ki sűrű fellegre néz, nem arat. 11.5 Miképen hogy nem tudod, melyik a szélnek útja, és miképen vannak a csontok a terhes asszony méhében; azonképen nem tudod az Istennek dolgát, a ki mindeneket cselekszik. 11.6 Reggel vesd el a te magodat, és este se pihentesd kezedet; mert nem tudod, melyik jobb, ez-é vagy amaz, vagy ha mind a kettő jó lesz egyszersmind.

Mindezek hátterén mi legyen a helyes magatartás, hogyan éljük az életünket, hogyan dolgozzuk – erről tanácsolja olvasóit a Prédikátor. Négy bölcs mondással kezdi arról, hogy minden munkának megvan a maga veszélye, ezért mindenütt bölcsen, óvatosan és előrelátóan kell forgolódni. Aki veremásással foglalkozik, beleeshet, ha nem vigyáz; a falakkal foglalkozó számoljon azzal, hogy a kőrakás alatt kígyó fészkelhet; a kőfaragó megsebezheti magát; a fát hasogató ember ügyeljen, hogyan vág. Minden emberi cselekedet veszéllyel jár. Bölcsen kell munkálkodni, hogy a balga és könnyelmű magatartás miatt kár ne érje az embert. (10, 5-6).

Megvan a maga „életlen fejszéje” minden emberi munkának, ami nehezíti és keservessé teheti. A bölcsesség számot vet az elvégzendő munkával s a rendelkezésére álló eszközökkel és jól felkészül a munkára. Sok hiábavaló és fölösleges munkától és fáradságtól megkímélheti magát a bölcs, aki kellő gondossággal jár el munkájában (10,7).

Az ember bölcsessége vagy jártassága semmit sem ér, ha nem a megfelelő időben használja azt. Ha megmar a kígyó, azután már hiába a kígyóbüvölés. Noha a bölcsesség igen értékes a veszélyes és nehéz feladatok elvégzésekor, értékét tönkretelheti a helytelen időzítés. A bölcs cselekvésében számot vet a rendelt idővel és idejében cselekszik mindent – az elmulasztott alkalom mindig kárral jár. Csak a bolond hiszi, hogy mindegy, mit mikor cselekszik. (10,8).

A bölcsesség szükséges fék és irányítás nyelv számára. A bölcs megfontolja a mondanivalóját s a mértéktartó beszéd külső formájában is kedves a hallgatók számára. A bolond fölöslegesen beszél, és olyan dolgokról is véleményt nyilvánít, amelyekhez semmit sem konyít. Ráadásul a sok fecsegés miatt a legegyszerűbb teendőit se tudja jól ellátni (a városba széles út vezet, messziről látszik, mégis eltéved). A balga fecsegés előbb-utóbb romlásba dönti az embert (10,9-12).

A bölcsesség adja meg a kellő önuralmat a mértékletességhez, hogy túlzásba ne vigye az ember az evés-ivást. Pénzen meg lehet szerezni mindent, s a könnyelműség oda viszi az embert,

hogy a multság, a mámor kedvéért tobzódják valaki az ételben-italban. Különösen a gazdagok és a magas rangúak vannak kitéve ennek a kísértésnek. Minél magasabb helyen hiányzik a bölcs mértéktartás, annál nagyobb kárt okozhat, s vihet pusztulásba sokakat. (10,13-14, 16) – A király gyermek-voltára utalás a bölcsesség hiányára céloz.

A bölcsesség megóv a hiábavaló fáradozástól, de megóv a semmittevéstől is. A restség még akkor is rossz, ha tevőlegesen nem okoz kárt, mert a kapott ajándékokat és lehetőségeket ki nem használni önmagában is véték. Végső soron a lustaság és a nemtörődömség mindenképpen kárt okoz – ez igaz a „gyermek király”-ra és a nemtörődöm, csak az élvezetekkel foglalkozó vezetőkre is. (10,15).

Bármilyen is legyen a vezető réteg, nem tanácsos nyíltan fecsegni és a felsőbbiséget átkozni. A bölcsesség tanácsa az, hogy zárt körben sem, de még gondolatban se átkozd fejedelmet, vagy bárki mást. Nemcsak azért, mert a falnak is fülei vannak, s az égi madár is elviszi a szót, hanem mert van, aki napfényre hozhatja az elrejtett dolgokat, van, aki ismeri a ki nem mondott szót is. Őmiatta ne átkozd a felsőbb hatalmasságot, amelynek alávetettél (10,17). Ezt a tanácsot az indokolja, hogy a bíráló híre a király vagy gazdag ember fülébe juthat egy ismeretlen forrásból kitudódhat az ember titkosnak gondolt kritikája.

A következő részben a jövő ismeretlenségéről van szó – ez azonban ne a semmittevésre és a kétségbeesett tétlenségre vezesse az embert, hanem a szorgalomra és az okos cselekvésre.

Amit másnak adsz, az lehet, hogy olyasminek látszik, mintha a vízre bízád rá a kenyeredet. Mégis adj, bőven mérj (Luk. 6,38), adj hétnek (a teljesség száma) nyolcnak (még többnek – soknak), mert nem tudod, mi vár rád. Visszakaphatod, amit merészen odaadtál. Aki könyörül, azon könyörölni fognak, aki adni mer, kapni is fog. (11,1–2). Arra is utalhat ez a vers, hogy ne tegyük fel a boldogulásunkat egy lapra, hanem „több vasat is tartsunk a tűzben”, mert nem tudjuk mit hoz a jövő, melyik hoz hasznot és melyik veszik el.

Vannak dolgok, amelyek törvényszerűen következnek egymás után. A telített felhőből eső hull, s a kidöntött fa az eldőlés helyén marad. Ismerjük meg az élet törvényszerűségeit, s éljünk velük. (11,3).

A vetéshez szélcsend kell, az aratáshoz jó idő. De aki a vetéssel és az aratással is teljesen biztosra akar menni, várja, hogy a legkisebb zavaró körülmény is eltűnjön, szinte biztos, hogy lekésik mindentről. Az aggályoskodással elszalasztja az ember a jó lehetőségeket és biztosan elkésik, vagy semmit nem cselekszik (11,4). Az ember ugyanúgy nem tudja irányítani a jövőt, mint Istennek a természetben megnyilvánuló tetteit, az esőt vagy a fa kidőlését a viharban. Ha tehát az ember egyre csak várja, várja a megfelelő pillanatot a vetéshez (amikor nincs szél, amely elfújná a magot) vagy az aratáshoz (amikor az égen nincsenek esőfelhők, melyek az érett termést fenyegétnék), az tétlenséghez vezet.

Egyfajta bátorság kell ahhoz, hogy az ember valamihez hozzáfogjon, mert teljes pontossággal nem vagyunk képesek kiszámítani minden következményt. A magunk terveibe pedig különösképpen nem tudjuk beleszámítani Isten titkos útjait. Vannak dolgok (mint a szél útja, vagy a terhes asszony méhében a csontok), amelyeket csak Isten tud – s ezek ismeretének hiányában minden cselekvés kockázattal jár az ember számára (11,5). Ha azonban megismertünk valamit Isten szándékaiból, és felismertük a feladatainkat is, ne várjuk meg, hogy a legkisebb akadály is eltűnjön, hanem Isten szándékával egyezően vágjunk bele a dolgokba, s az akadályok eltűnnek.

A jövő ismeretének híján reggel és este – szüntelenül – munkálkodni kell. Mivel nem tudhatja az ember, hogy mikor találja el a kellő időt, és melyik cselekedete jár eredménnyel, azért meg nem restülve, el nem csüggedve és fölösleges aggályoskodás nélkül kell végeznie munkáját – Istenre hagyva a többi, akinek hatalmában van minden körülmény és eredmény (11,6). Az ember okosan beosztva használja az erejét és a rendelkezésére álló eszközöket, tudva azt, hogy minden Isten irányítása, felügyelete alatt áll.

Örvendezzünk az élet ajándékainak ma, mert a halál mindent lezár 11,7-8

11.7 Valóban, édes a világosság és jó a mi szemeinkkel néznünk a napot. 11.8 Mert ha sok esztendeig él is az ember, mindazokban örvendezzen; és megemlékezzék a setétségnek napjairól, mert az sok lesz. Valami eljövendő, mind hiábavalóság.

Salamon az eddig elmondottak háttérén sem változtatja meg a korábban ajánlott magatartást: örvendezzünk az élet (Isten) ajándékainak, s úgy élünk, hogy tudjuk, egy napon itt kell hagynunk mindent, s számot kell adnunk Istennek az életünkről. Ami jön, az is csak „pára”, „lehelet” és „hiábavalóság”. Amíg tart a ma, addig vagyunk képesek örülni. A bölcsesség tanácsai után ez is újabb gyakorlati tanács – ez a legjobb, amit az ember tehet. Salamon biztatja olvasóit, hogy örüljenek az életnek, amíg csak élnek, mert az életet - akárcsak a nap kellemes fényét - addig kell élvezni, amíg el nem jön a halál sötét éjszakája.

Fiatalságunkban, erejük teljében is örvendezzünk, de ne feledkezzünk meg Istenről 12,1-3

12.1 Örvendezz a te ifjúságodban, és vídámítson meg téged a te szíved a te ifjúságodnak idejében, és járj a te szívednek útjaiban, és szemeidnek látásiban; de megtudd, hogy mindezekért az Isten tégedet ítéletre von! 12.2 Vesd el a haragot a te szívedből, és vesd el a gonoszt a te testedből; mert az ifjúság és a hajnal hiábavalóság. 12.3 És emlékezzél meg a te Teremtőről a te ifjúságodnak idejében, míg a veszedelemnek napjai el nem jönnek, és míg el nem jönnek az esztendők, melyekről azt mondod: nem szeretem ezeket!

Salamon megismétli az élet élvezésére vonatkozó korábbi tanácsait. Hangsúlyozza, hogy az embernek ifjúsága idején kell ezt tennie, s nem úgy, hogy megtagadva minden örömet magától, majd a bizonytalan jövőre tartogasson mindent. Veszedelmes dolog lehet az ilyen biztatás az ifjúság számára. Könnyen arra segítheti, hogy féktelenségbe csapjon át az ifjú örvendezés és határtalan életkedvében túlzásokba esve a rabjává váljon az örömhajhászásnak. Ezért emlékeztet a Prédikátor rögtön a biztatás után a Teremtőre, s arra, hogy az Isten ítéletre von. Egyáltalán nem azért teszi ezt, hogy elriassa az ifjúságot az örvendezéstől. Az írónak az a meggyőződése – érzik ez az egész könyvben –, hogy nincs igazi öröm Isten nélkül. Az öröm, amely nem bírja ki az Istenre való emlékezést, semmiképpen se lehet az igazi öröm. Az igazi öröm Isten ajándéka. Rosszul is fel lehet használni az örvendezés idejét. Ne mérgezze meg semmi az ifjúság örömét, de meg kell tudnia, hogy az Ő számára is vannak határok, amelyeket büntetlenül nem léphet át. A határokon belül azonban szabad örvendeznie. Ha nem teszi, elmulaszt valamit, ami soha többé vissza nem jön.

Az élet élvezetéhez hozzátartozik, hogy az ember eszik és iszik (2,24; 3,13; 8,15; 9,7), szép ruhákat visel és kellemes illatszereket használ (9,8), élvezzi a házasság örömeit (9,9), és örömet talál a munkájában (2,24; 3,22; 5,17). Salamon arra biztatja olvasóit, hogy kövessék szívük vágyait (11,9). – nyilvánvalóan nem a gonosz vágyakat, mert ezeket el kell vetni az életből. A szívünk kívánságait annak a tudatnak kell mérsékelnie, hogy Isten megítéli az ember minden gondolatát és cselekedetét. Salamon itt sem az „élj a mának” felelőtlen jelmondatát propagálja, erre utal a 12,1 vers második fele: élj, örvendezz, de ne feledkezz meg a számadásról, s emlékezzél meg a Teremtőről – élj az akarata szerint. Szabadulj meg a haragtól, a bűnöket vesd el magadtól, hogy ne kárhoztasson az Isten ítélete. Ne bizz abban, hogy még fiatal vagy és erős – ez mind mulandó, egyik pillanatról a másikra vége lehet. S mindenképp ott az út végén az öregség és a halál.

Mert az ember elgyöngül és porrá lesz 12,4-9

12.4 A míg a nap meg nem setétedik, a világossággal, a holddal és csillagokkal egybe; és a sűrű felhők ismét visszatérnek az eső után. 12.5 Az időben, mikor megremegnek a háznak őrizői, és megrogynak az erős férfiak, és megállanak az őrlő leányok, mert megkevesbedtek, és meghomályosodnak az ablakon kinézők. 12.6 És az ajtók kívül bezáratnak, a mikor is a malom zúgása halkabbá lesz; és felkelnek a madár szóra, és halkabbakká lesznek minden éneklő leányok. 12.7 Minden halmocskától is félnek, és mindenféle ijedelmek vannak az úton, és a mandolafa megvirágzik, és a sáska nehezen vonszolja magát, és kipattan a kapor; mert elmegy az ember az ő örökös házába, és az utcán körül járnak a sírók. 12.8 Minekelőtte elszakadna az ezüst kötél és megromolna az arany palaczkocska, és a veder eltörnék a forrásnál, és beletörnék a kerék a kútba, 12.9 És a por földde lenne, mint azelőtt volt; a lélek pedig megtérne Istenhez, a ki adta volt azt. 12.10 Felette nagy hiábavalóságok, azt mondja a prédikátor, mindezek hiábavalóságok!

Ez a könyv legköltőibb, megértő szeretettel átírt szakasza. Salamon visszatérő viharokhoz hasonlítja az öregkor gyötrelmeit („a rossz napokat”; 1. v.) és a halál közeledését (6-7. v.). Ahogyan a felhők gyakran eltakarják a nap, a hold és a csillagok fényét, úgy az öregkor is a csökkenő öröm (világosság) és a növekvő homály (sötétség) időszaka, mely a halál hosszú éjszakájának közeledését jelzi. Ez nyilvánvaló utalás a világosság és a sötétség korábbi, életet és halált jelképező használatára (11:7-8). Ez a célzás egyértelmű lehetett az ókori zsidók számára, akik a halált dinamikusabban képzelték el, mint a mai emberek. Akkoriban a halál kezdetének tekintették, ha a legkisebb hanyatlás mutatkozott egy ember életerejében, még akkor is, ha az illető fiatal volt (vö. pl. Zsolt 18:5-6; 88:4-6). A fájdalmak sokasodnak, egyik jön a másik után, ahogyan „a sűrű felhők ismét visszatérnek az eső után”.

Salamon azért használja ezeket a különböző képeket, mert az öregkor hanyatló életerejét akarta érzékeltetni velük. Tehát a gyötrelme idejére (1. v.), valamint a csökkenő öröm és a növekvő homály napjaira (2. v.) utal, mint olyan időszakra, amikor reszketnek a ház őrizői (elgyengülnek a karok és a kezek). Ilyenkor az erős férfiak támolyognak, azaz elgörbülnek és elerőtlenednek a lábak. A megállnak az őrlő lányok, mert kevesen vannak kifejezés a fogak számának csökkenésére utal, az elhomályosodnak az ablakon kinézők kifejezés pedig arra, hogy romlani kezd a szem.

Az utcára nyíló ajtók bezárulása az ajkak besüppedését érzékeltetheti, ami a fogak hiányának köszönhető, de jelentheti a fülek, mint utcára nyíló ajtók bezárulását is. A fölkelnek a madárszóra szavak arra utalnak, hogy az idős emberek korán kelnek, mert nem tudnak aludni. Az elhalkul minden énekszó kifejezés a romló hallásról árulkodik.

A még egy kis emelkedőtől is félnek, és ijedeznek az úton szavak azt jelzik, hogy az idősebb emberek az életerő csökkenése és a félelem miatt nem mernek nagyobb dolgokba fogni, s a legkisebb emelkedő is leküzdhetetlen akadály a számára, eddig észre se vett veszedelmeket rejt az út. A mandulafa virágzása az őszülő, majd fehérre váló hajra utal (a mandulafának fehér a virága). A „sáska nehezen vonszolja magát” arra utalnak, hogy a test meggörnyed, és a járás lelassul. A rendesen gyors mozgású sáska találóan érzékelteti az ember gyermekkorának és ifjúságának tovatűnt elevenségét. A „mit sem ér a fűszer” kifejezés az étvágy eltávozására, az ízlelés meggyengülésére utal. A testi erő hanyatlása a halálban fejeződik be, s az ember elmegy „örökös házába”, meghal. Az örökös ház a sziklába vájt sírűreg, mely, mint maga a szikla, örök (10,5). Az emberek meggyászolják őt (az utcán körül járják a sírűreg körül járnak).

Salamon arra biztatja az embereket, hogy éljenek felelősségteljesen, míg végül el nem jön a halál. Ezután két megszokott képpel utal az életre: a világosság és a víz képével (vö. a Zsolt 36:9-10-zel, ahol ez a két szókép hasonló jelentésű). A test pusztulására a kialvó fény utal: elpattan az arany poharat tartó ezüstkötél (talán a gerinc?), és összetörik az arany pohár (amelyben méceses világít) – a szem fénye megtörik a halálban. Szintén a halálra utal az

elérhetetlen víz: eltörrik a vizet tartalmazó korsó (a test megromlik), és belezuhan a kútba a kerék (szív?), amellyel a vizet szokták felhúzni.

Nyilvánvaló az is, hogy mikor az élet megszakad, a Prédikátor szerint valami szép, nemes és drága dolognak van vége. A 8. vers a legdrágább dolgokat veszi hasonlatul: ezüstlánc, aranypalackocská. Az élet drága ajándék sok hiábavalóságot hordozó volta ellenére is. Amíg megvan, hálával kell fogadni és jól használni. Az elszakadt ezüstoffonál, az eltört aranycsésze, az eltört korsó, s a kútba zuhant összetört kerék képe a teljes romlást mutatja. Egyszeri dolog volt az élet, nem lehet újrakezdeni, nem lehet visszahozni az elmúltakat.

„És a por földdé lenne, mint azelőtt volt; a lélek pedig megrtérne Istenhez, a ki adta azt. Felette nagy hiábavalóságok, azt mondja a prédikátor, mindezek hiábavalóságok!” (12.9 –10). Mi történt, miért is hiábavalóság minden? A por por volt, aztán Isten a porból embert teremtett. Most minden visszatér a teremtés előtti állapotba: a por porrá lett, az élet lehelete visszatért Istenhez. Immár nyoma sem marad, hogy itt valaki élt, szeretett, szenvedett és meghalt. „Pára”, mulandó „lehelet” minden. Volt, nincs, s úgy tűnik, mintha soha nem is lett volna. De a történetnek itt még nincs vége.

VI. Zárszó és konklúzió 12,11-12,16

VI/1: A Prédikátor munkájának összefoglalása 12,11-14

12.11 És azonfelül, hogy a prédikátor bölcs volt, még a népet is tudományra tanította, és fontolgatott, és tudakozott, és írt sok bölcs mondást. 12.12 És igyekezett a prédikátor megtudni sok kívánságos beszédeket, igaz írást és igaz beszédeket. 12.13 A bölcsnek beszédei hasonlatosak az ösztökéhez, és mint a szegek, erősen le vannak verve a gyülekezetek tanítóinak szavai; melyek egy pásztortól adattak. 12.14 Mindezekből, fiam, intessél meg: a sok könyvek írásának nincs vége, és a sok tanulás fáradságára van a testnek.

Salamon mondanivalója kifejtése után úgy emeli ki e könyv tanításának és a benne adott tanácsoknak az értékét, hogy szöveget a könyv tekintélyéről, és figyelmezteti olvasóit, hogy hiábavaló dolog különféle könyvekben keresni válaszokat. Utal a saját hozzáértésére és alapos munkájára, amely alkalmassá tette őt, hogy bölcsességet tanítson, azaz hozzátartozzon azon három csoport egyikéhez (próféták, papok, tanítók), akik által Isten kinyilatkoztatta akaratát Izraelnek (vö. Jer 18:18; Ez 7:26). Salamon azt mondja, hogy ő bölcs volt, és helyes ismeretre tanította a népet. Körültekintő alaposan írta meg ezt a könyvet. Beszámolt arról, hogy gondolkodott (azaz gondosan mérlegelt), kutatott, és sok példabeszédet szerzett.

Salamon igyekezett tetszetős formában megírni könyvét, de úgy tette ezt, hogy a retorika oltárán nem áldozta fel az igazságot. (A 10. v. más fordítás szerint így hangzik: „A Prédikátor igyekezett vonzó [vagy kellemes] szavakat találni, és helyesen leírni az igaz szavakat”.) Akárcsak az ökrök nógatására szolgáló ösztöke és az egymás mellé levert cövekek, Salamon tanítása - más bölcsök szavaihoz hasonlóan - útmutatást és ösztönzést nyújt az istenfélő élethez és megadja az élet biztos alapját (vö. az ApCsel 26:14 szemléletesen beszél az ösztökéről, a cövekek vagy szegek használatával kapcsolatban ld. Jer 10:4). Azonfelül ezek a tanítások isteni tekintéllyel rendelkeznek: egy Páztortól valók. Ez Istenre, az ő gondoskodására és törődésére utal. Mivel a bölcsök szavai - többek között ez a könyv is - különösen értékes és tekintélyes, Salamon figyelmezteti olvasóit hogy ne keressenek válaszokat azokon túl, amelyeket Isten adott a bölcsök által. Ha mégis válaszokat keresnének sok más könyvben, csak agyonfárasztják magukat. TÖBBET lehetne mondani a könyvben felvetett kérdésekről, de MÁST nem.

VI/2: A végső összefoglalás: Az Istenfélelem az egyetlen értelmes magatartás a földi életben, mert az Isten ítéletet fog gyakorolni 12,15-16

12.15 A dolognak summája, mindezeket hallván, ez: az Istent féljed, és az ő parancsolatit megtartsad; mert ez az embernek fődolga! 12.16 Mert minden cselekedetet az Isten ítéletre előhoz, minden titkos dologgal, akár jó, akár gonosz legyen az.

A könyv végső tanulsága, tanácsa az, hogy féljük Istent, és tartsuk meg parancsolatait. Ezek a szavak jelentik a csúcspontját a Prédikátor könyvében található sok ki nem mondott utalásnak, melyek arra vonatkoznak, hogy féljük Istent, és szolgáljuk őt megfelelő módon. Salamon azt állítja, hogy ez a tisztelet és szolgálat minden embernek kötelessége, mivel Isten megítél minden tettet legyen az nyilvánvaló vagy titkos cselekedet. A végítélet fogja megoldani azt a sok igazságtalansággal kapcsolatos rejtélyt, amelyet Salamon megfigyelt az emberi történelemben.

Salamon tehát azt tanácsolja olvasóinak, hogy Isten segítségével élvezzék az életet Isten félelmében.

Zárszó – „mi az ember fő dolga?”

A Prédikátor elvégezte feladatát. Beszélte saját élete tanulságairól, megosztotta bölcsességét és tanácsait az olvasóival. Felhívta a figyelmet a világ dolgainak igazságtalanságaira, s így óvott az azokban való elmerüléstől. Megpróbálta megnyerni az olvasói lelkét és értelmét a bölcsességnek, megnyitni szívüket a Szentlélek gondolkodásmódot átformáló hatalma előtt (metanoia – megtérés – gondolkodásmód megváltozása). Szólt Isten jelenlétéről és munkájáról a világban, s végső összefoglalása ez volt: „A dolognak summája, mindezeket hallván, ez: az Istent féljed, és az ő parancsolatit megtartsad; mert ez az embernek fődolga!” (12,15). Ám itt nem mond többet, s ezért a könyv egy kissé hiányosnak, befejezetlennek tűnik. Nem szól arról, kicsoda és milyen az az Isten, akit szolgálunk és szeretnünk kell? Melyek azok a parancsolatok, amelyeket meg kell tartanunk? Hogyan lehet és kell megtartani a parancsolatokat? Mindezekről Salamon nem beszél.

S nem is beszélhet e könyv végén. Kézen fogva elvezetett Istenig, s a hozzá irányított lelket most az ő gondjaira bízta. A mi döntésünkön áll, akarjuk-e Istent követni, alárendeljük-e alázattal önmagunkat neki, vagy saját szívünk kívánságaiban akarunk járni továbbra is. A könyv megírásakor már készen állt Mózes öt könyve, Jób könyve, a Zsoltárok, a Példabeszédek, Sámuel könyvei, stb. Ezekből megismerhető volt mind Isten mind az ő törvényei – a mi kezünkben pedig már a teljes Biblia van. Ha valaki elindul az Isten útján, szíve megegyezik az Isten akaratával, hogy jó, és cselekedni kívánja azt, hamarosan ráébred, hogy önerejéből ez lehetetlen. Ráébred múltbéli bűneire és jelenkori erőtlenségére is világos lesz előtte. Az ószövetségi hívő láthatta az áldozati rendszerben a Megváltó előképeit, az újszövetségi ember pedig a beteljesedést: Jézus Krisztust. Rátalálhat gyengeségének felkarolójára és hordozójára, Isten Lelkére és a szívben élő Megváltóra. Ez már a gyakorlati hívő élet, a mindennapi igazi kereszténység – erről szól a Biblia. Salamon rámutatott a mulandó élet üres tarlóira, s elvezetett a Király palotájának és kincsházának kapujáig, s a belépésre biztat. Rajtunk áll, belépünk-e.